

ΟΜΙΛΙΑ
ΡΗΘΕΙΣΑ ΕΝ ΑΙΜΩ ΚΑΙ ΛΥΧΜΩ

1. «Λέων ἐρεύξεται, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται; Κύριος ὁ Θεὸς ἐλάλησε, καὶ τίς οὐ προφητεύσει; Προφητικὸν ποιήσωμεν τὸ τοῦ λόγου προοίμιον καὶ τὸν θεοφορούμενον Ἄμωσ συνεργὸν εἰς τὴν τῶν προκειμένων χρείαν παραλάβωμεν, τὰ ὅμοια τῶν 5 ἡμῖν διοχλοῦντων κακῶν θεραπεύσαντα πάθη, τὴν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων βουλήν τε καὶ γνώμην ἐκτιθέμενοι. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ προφήτης ἐν τῇ φορᾷ τῶν ἀνωτέρω χρόνων, τοῦ λαοῦ καταλιπόντος τὴν πατριάν εὐσέβειαν καὶ πατήσαντος μὲν τὴν τῶν νόμων ἀκρίβειαν, εἰς δὲ τὴν τῶν εἰδώλων θεραπείαν ὑπολι- 10 σθήσαντος, κῆρυξ ἐγένετο μετανοίας, τὴν ἐπιστροφὴν παρι- νῶν καὶ τῶν τιμωριῶν προφέρων τὴν ἀπειλήν. Ἐμοὶ δὲ δι' ἐν- χῆς ἀγέσθω τὸ μέχρι μὲν τινος τῶ ζήλω τῆς παλαιᾶς ἱστορίας προσχρησθαι μηκέτι μέντοι καὶ τὴν ἔκβασιν τῶν τότε γενομένων ἰδεῖν ἀκόλουθον. Ἀπειθήσας γὰρ ὁ λαός, καὶ ὡσπερ πῶλος σκλη- 15 ρός καὶ δυσήμιος ἐνδακῶν τὸν χαλινόν, οὐχ εἰλκυσθη πρὸς τὸ συμ- φέρον, ἐκτραπεῖς δὲ τῆς εὐθείας, τοσοῦτον ἔδραμεν ἄτακτα καὶ τοῦ ἡνιόχου κατεφρουράξαστο, μέχρις οὗ τοῖς βαράθροις καὶ τοῖς κρημνοῖς ἐκπεσών, ἀξίαν τῆς δυσπειθείας τὴν πανωλεθρίαν ὑπέ- μεινεν. Ὁ μὴ γένοιτο νῦν ἐφ' ἡμῶν, παῖδες ἐμοί, «Ὅς διὰ τοῦ 20 εὐαγγελίου ἐγέννησα), ὅς διὰ τῆς εὐλογίας τῶν χειρῶν ἐσπαρ-

1. Ἄμωσ 3, 8.

ΟΜΙΛΙΑ
ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΠΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑΣ

1. «Ὅταν ὁ λέων βρυχηθῆ, ποῖος δὲν θὰ φοβηθῆ; Ὅταν Κύριος ὁ Θεὸς ὁμιλῆ, ποῖος δὲν θὰ προφητεύσῃ;»¹. Ἄς ἀρχί- σωμεν τὸν λόγον μας μὲ τὰ προφητικὰ λόγια καὶ ἄς πάρω- μεν συνεργὸν εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν προκειμένων, δηλαδή τώρα ποῦ ἐκθέτομεν καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὴν γνώμην διὰ αὐτὰ ποῦ εἶναι συμφέροντα, τὸν θεοφόρον Ἄμωσ, ὁ ὁποῖος ἐθεράπευσε συμφοράς, ὁμοίας μὲ τὰ κακὰ ποῦ ὑπερβολικὰ ἐνοχλοῦν ἡμᾶς. Διότι καὶ ὁ προφήτης αὐτός, κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν παλαιο- τέρων χρόνων, ὅταν ὁ λαὸς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν πατρικὴν εὐσέβειαν καὶ εἶχε καταπατήσει τὴν ἀκρίβειαν τῶν νόμων καὶ εἶχε ξεγλυστρίσει εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων, ἐκήρυξε τὴν με- τάνοιαν, μὲ τὸ νὰ συμβουλεύῃ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐξ- αγγέλλῃ τὴν ἀπειλήν τῶν τιμωριῶν. Ἐγὼ δὲ μακάρι νὰ ἐπω- φεληθῶ μέχρι ἑνὸς σημείου ἀπὸ τὸν ζήλον τῆς παλαιᾶς ἱστορίας, ὄχι ὅμως καὶ τὸ νὰ ἰδῶ ἐπὶ πλέον νὰ ἀκολουθῆ ἡ ἔκβασις τῶν τότε γεγονότων. Ἀφοῦ δηλαδή ὁ λαὸς ἀπείθησε καὶ ὡσάν ἄγριον καὶ δυσυπότακτον πουλάρι ἐδάγκασε τὰ χαλινάρια, δὲν ὠδηγήθη πρὸς τὸ συμφέρον· ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸν ἴσιον δρόμον, ἔτρεξε τόσον πολὺ ἄτακτα καὶ ἐξηγριώθη ἐναν- τίον τοῦ καβαλλάρη μέχρι τοῦ σημείου νὰ πέσῃ εἰς τὰ βάραθρα καὶ τοὺς κρημούς καὶ νὰ ὑποστῇ πανωλεθρίαν, ἀξίαν πρὸς τὴν ἀνυπακοήν του. Αὐτὸ μακάρι νὰ μὴ συμβῆ τώρα εἰς ἡ- μᾶς, παιδιὰ μου, «ποῦ σᾶς ἐγέννησα διὰ τοῦ Εὐαγγελίου»²

2. Α' Κορ. 4, 15.

γάνωσα. Ἄλλ' ἔστω ἀκοή εὐγνώμων, ψυχὴ εὐπειθής, ἀπαλῶς δεχομένη τὰς παραινήσεις, εἶκουσα τῷ λέγοντι, ὡς κηρὸς τῷ σφραγίζοντι, ἵνα διὰ μιᾶς ταύτης σπουδῆς κἀγὼ λάβω καρπὸν τῶν πονουμένων εὐφραίνοντα. καὶ ὑμεῖς ἐν καιρῷ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν δεινῶν, τὴν γενομένην παραινεσιν ἐπαινήσητε. Τί οὖν ἐστὶν ὅπερ ἐνδείκνυται μὲν ὁ λόγος, ἔτι δὲ μετεώρους κατέχει τὰς ψυχὰς τῆ ἔλπίδι τῆς ἀκοῆς, βραδύνων δημοσιεύειν τὸ προσδοκώμενον;

2. Οὐρανὸν ὀρῶμεν, ἀδελφοί, στεγανόν, γυμνόν, καὶ ἀνέφελον, στρυγγὴν ἐμποιοῦντα τὴν αἰθρίαν ταύτην καὶ καταλυποῦντα τῆ καθαρότητι, ἦν λίαν ἐπεθυμοῦμεν τὸ πρότερον, ἥνίκα ἂν ἐπὶ πολὺ σκεπασθεῖς τοῖς νέφεσι, ζοφώδεις ἡμᾶς καὶ ἀνηλίους εἰργάσατο. Γῆ δὲ καταξηρανθεῖσα εἰς ἄκρον, ἀηδῆς μὲν ἐστὶν ὀφθῆναι, στείρα δὲ πρὸς γεωργίαν καὶ ἄγονος, εἰς σχίσματα διαρραγεῖσα, καὶ εἰς τὸ βάθος δεχομένη καταλάμπουσαν τὴν ἀκτίνα. Πηγαὶ δὲ ἡμᾶς ἐπέλιπον πλούσιαι τε καὶ ἀεναοὶ, καὶ ποταμῶν μεγάλων ἕδαπανήθη τὰ ρεύματα, παῖδες δὲ αὐτὰ σμικρότατοι καταπεξεύουσι, καὶ γυναῖκες περαιοῦνται μετὰ φορτίων, τοὺς δὲ πολλοὺς ἡμῶν καὶ τὸ ποτὸν ἐπέλειψε, καὶ ἐν ἀπορίᾳ τοῦ ζῆν καθεστήκαμεν. Ἰσραηλίται νέοι, Μωυσῆν ζητοῦντες νέον καὶ ῥάβδον θαυμασιῶν ποιητικῆν, ἵνα πάλιν πέτραι πληγεῖσαι τὴν χρεῖαν τοῦ διψῶντος λαοῦ θεραπεύσωσι, νεφέλαι δὲ παράδοξοι τροφήν ἀσυνήθη τὸ μάννα τοῖς ἀνθρώποις καταφεκάσωσιν. Εὐλαβηθῶμεν μὴ γενώμεθα τοῖς ὀφιδόμοις καιρὸν ἐπὶ λιμοῦ καὶ τιμωρίας διήγημα. Εἶδον τὰς ἀρούρας καὶ πολλὰ κατεδάκρυσεν τῆς ἀκαρπίας αὐτῶν· καὶ ἐξέχεα θρηῆνον, ἐπειδὴ μὴ ὑετὸς ἐφ' ἡμᾶς ἐξέχυθη. Τὰ μὲν τῶν σπερμάτων πρὸ τῆς ἐκβολῆς ἐξηράνθη, τοῖς

καὶ σᾶς ἐσπαργάνωσα διὰ τῆς εὐλογίας τῶν χειρῶν μου. Ἄλλ' ἄς ὑπάρχη ἀγαθὴ ἀκοή, ψυχὴ πρόθυμος, ποῦ νὰ δέχεται ἀπαλά τὰς συμβουλὰς, νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὸν ὁμιλητὴν, ὅπως τὸ κηρὶ εἰς τὸν σφραγιστὴν, διὰ νὰ λάβω καὶ ἐγὼ μὲ μιᾶν τέτοιαν ἐπιμέλειαν, γλυκὺν καρπὸν ἄπο τούτους κόπους καὶ ἐσεῖς νὰ ἐπαινήσετε τὴν συμβουλὴν ποῦ γίνεται, ὅταν θὰ ἔχωμεν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς συμφορὰς. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτὸ ποῦ ἐπισημαίνει μὲν ὁ λόγος, ἀλλὰ κρατεῖ ἀκόμη εἰς ἀβεβαιότητα τὰς ψυχὰς, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὸ ἀκούσουν, διότι βραδύνει νὰ ἀνακοινώσῃ τὸ ἀναμενόμενον;

2. Βλέπομεν, ἀδελφοί, τὸν οὐρανὸν ἐρμητικὰ κλειστόν, γυμνόν καὶ ἀνέφελον, νὰ κάμνη μισητὴν αὐτὴν τὴν αἰθρίαν καὶ νὰ προκαλῆ λύπην μὲ τὴν καθαρότητα, τὴν ὁποῖαν πάρα πολὺ ἐπεθυμοῦσαμεν προηγουμένως, ὅταν κάποτε, ἀφοῦ ἔσκεπάσθη διὰ πολὺν καιρὸν μὲ τὰ σύννεφα, μᾶς ἔκαμε σκοτεινοὺς καὶ ἀνηλίους. Καὶ ἡ γῆ ἀφοῦ κατηξηράνθη εἰς τὸ ἔπακρον εἶναι δυσάρεστος εἰς τὸ νὰ τὴν ἰδῆ κανεῖς· εἶναι στείρα δὲ καὶ ἄγονος διὰ τὴν γεωργίαν· ἔχει κομματιασθῆ εἰς σχίσματα καὶ δέχεται κατὰ βᾶθρα τὴν ἀκτίνα νὰ τὴν φωτίζει. Καὶ αἱ πλούσιαι καὶ ἀστεῖρευτοὶ πηγαὶ μᾶς ἔλειψαν καὶ τὰ νερὰ τῶν μεγάλων ποταμῶν ἔστερεύσαν, μικρότατα δὲ παιδιὰ τὰ διαβαίνουν πεζῆ καὶ αἱ γυναῖκες τὰ περνοῦν φορτωμένοι. Πολλοὺς ἀπὸ ἡμᾶς, μᾶς ἔλειψεν ἀκόμη καὶ τὸ πόσιμον νερὸν καὶ κινδυνεύομεν διὰ τοῦτο νὰ πεθάνωμεν. Ὡς νέοι Ἰσραηλίται, ποῦ ἀναζητοῦν νέον Μωυσῆν καὶ θαυματουργικὸν ραβδί, διὰ νὰ ἱκανοποιηθῶν, ἀφοῦ καὶ πάλιν κτυπηθῶν αἱ πέτραι, τὴν ἀνάγκην τοῦ λαοῦ ποῦ διψᾷ· σύννεφα δὲ παράδοξα νὰ καταβρέξουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τροφήν ἀσυνήθη, ὅπως τὸ μάννα. Ἄς προσέξωμεν νὰ μὴ γίνωμεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους θλιβερόν διήγημα πείνης καὶ τιμωρίας.

Ἄντίκρυσεν τὰ χωράφια καὶ ἔκλαψεν πολὺ διὰ τὴν ἀκαρπία των, καὶ ἐσκόρπισεν τὸν θρηῆνον, ἐπειδὴ εἰς ἡμᾶς δὲν ἔπεσε βροχή. Ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ σπέρματα ἔχουν ξηρανθῆ προτοῦ φυτρώσουν, διότι παρέμειναν μέσα εἰς τοὺς σβώλους, ὅπως

βόλοις τοιαῦτα μείναντα οἶα τὸ ἄροτρον ἔκρουε· τὰ δὲ μικρὸν προκύψαντα καὶ βλαστήσαντα, ἐλεεινῶς ἀπεμαράνθη τῷ καίματι· ὡς νῦν εὐκαιρῶς τινὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἀναστρέφει φωνήν, λέγοντα· οἱ μὲν ἐργάται πολλοί, τὸ δὲ θέρος οὐδ' ὀλίγον.

5 Οἱ γεωργοὶ δὲ ταῖς ἀρούραις ἐπικαθήμενοι καὶ τὰς χεῖρας κατὰ τῶν γονάτων συμπλέκοντες (τοῦτο δὴ τῶν πενθοῦντων τὸ σχῆμα), τοὺς ματαίους ἑαυτῶν πόρους δακρύνουσι, πρὸς παῖδας νηπίους ἀφορῶντες, καὶ ὀδυρόμενοι πρὸς γυναῖκας ἀτενίζοντες, καὶ θρηνοῦντες, ἐπαφώμενοι καὶ ψηλαφῶντες τοὺς ξηροὺς

10 χόρτους τῶν γεννημάτων, ἀνοιμώζοντες δὲ μεγάλα, καθάπερ οἱ πατέρες οἱ τοὺς ἐν ἄνθει τῆς ἡλικίας υἱοὺς ἀπολέσαντες. Λεγέσθω τοίνυν καὶ πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου, οὗ μικρὸν πρόσθεν ἐν προοιμίαις ἐμνημονεύσαμεν· «Καὶ ἐγώ, φησίν, ἀνέσχον ἐξ ὑμῶν τὸν ὑετὸν πρὸ τριῶν μηνῶν τοῦ τουρητοῦ·

15 καὶ βρέξω ἐπὶ πόλιν μίαν, ἐπὶ δὲ πόλιν μίαν οὐ βρέξω· καὶ μερὶς μία βραχίσειται, καὶ μερίς, ἑφ' ἣν οὐ βρέξω, ξηρανθήσειται. Καὶ συναθροίσονται δύο ἢ τρεῖς πόλεις εἰς μίαν πιεῖν ὕδωρ, καὶ οὐ μὴ ἐμπλησθῶσι· διότι οὐκ ἐπεστράφητε πρὸς με, λέγει Κύριος». Μάθωμεν οὖν ὅτι δι' ἀποστραφὴν καὶ ἀμέλειαν ταύτας

20 ἡμῖν ὁ Θεὸς τὰς πληγὰς ἐνίησιν, οὐκ ἐκτροῖναι ζητῶν, ἀλλ' ἐπανορθῶσαι σπουδάζων, κατὰ τοὺς χρηστοὺς τῶν πατέρων καὶ ἐμμελεῖς τῶν τέκνων, οἳ θυμοῦνται κατὰ τῶν νέων καὶ διανίστανται, οὐ κακὸν τι δοῦναι σπουδάζοντες, ἀλλ' ἐκ τῆς νηπιώδους ὀλιγορίας καὶ τῶν τῆς νεότητος ἁμαρτιῶν εἰς ἐπιμέ-

25 λειαν ἄγοντες. Ὅρατε τοίνυν ὡς τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τὰς ὥρας τῶν ἰδίων ἐξήγαγε φύσεων καὶ τῶν καιρῶν τὰς ἰδέας εἰς ἀλλοκότους κράσεις διήμειψεν. Ὁ χειμῶν οὐκ ἔσχε τὸ σύνθηες ὕγρον μετὰ τοῦ ξηροῦ, ἀλλὰ πᾶσαν ἰκμάδα

3. Λουκ. 10, 2.

τὰ ἐσκέπασε τὸ ἀλέτρι. Ἄλλα, δὲ μόλις ἐφύτρωσαν ὀλίγον καὶ ἐβλάστησαν, τὰ κατεμάρανεν ἀξιολύπητα ὁ καύσων, ἔτσι ὥστε τώρα εὐκαιρῶς νὰ ἀντιστρέψῃ κανεὶς τὸν εὐαγγελικὸν λόγον καὶ νὰ εἰπῆ· οἱ μὲν ἐργάται πολλοί, ὁ δὲ θερισμὸς οὔτε ὀλίγος³. Καὶ οἱ γεωργοί, καθήμενοι εἰς τὰ χωράφια καὶ πιάνοντες τὰ γόνατά τους μὲ τὰ χεῖρα των (διότι αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος αὐτῶν ποῦ πενθοῦν), κλαίουں διὰ τοὺς χαμένους κόπους των. Ἀντικρῦζουں τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ ὀδυρόνται, ἀτενίζουں τὰς γυναῖκας καὶ θρηνοῦں, χαϊδεῦουں καὶ ψηλαφίζουں τὰ ξηρὰ χορτάρια τῶν γεννημάτων καὶ κραυγάζουں δυνατὰ, ὡσάν οἱ πατέρες ποῦ ἔχουں χάσει τὰ παιδιὰ των ἐπάνω εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας των. Ἄς λεχθῆ λοιπὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν ἴδιον προφήτην, ποῦ ὀλίγον προηγουμένως εἰς τὸ προοίμιον ἀνεφέραμεν· «ἐγὼ ἐπίσης, λέγει, κατεκράτησα ἀπὸ σᾶς τὴν βροχὴν τρεῖς μῆνας πρὸ τοῦ θερισμοῦ καὶ ἔβρεξα εἰς μίαν πόλιν καὶ εἰς ἄλλην πόλιν δὲν ἔβρεξα. Τὸ ἓνα χωράφι ἐποτίσθη καὶ τὸ ἄλλο, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἔβρεξα, ἐξηράνθη. Καὶ συναθροίζοῡντο δύο ἢ τρεῖς πόλεις εἰς μίαν διὰ νὰ πίουں νερόν, χωρὶς νὰ ἠμποροῦ̄ν νὰ κατασβέσοῡν τὴν δίψαν των· καὶ αὐτὰ διότι σεις δὲν ἐπιστρέψατε εἰς ἐμέ, λέγει, ὁ Κύριος»⁴. Ἄς μάθωμεν λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς δίδει αὐτὰ τὰ χτυπήματα, διότι ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀμελήσαμεν. Δὲν ἐπιδιώκει νὰ μᾶς συντρίψῃ, ἀλλὰ φροντίζει νὰ μᾶς διορθώσῃ, ὅπως κάμνουں οἱ καλοὶ ἀπὸ τοὺς πατέρες καὶ αὐτοὶ ποῦ φροντίζοῡν διὰ τὰ τέκνα, οἱ ὁποῖοι θυμώνοῡν ἐναντίον τῶν νέων καὶ ἐξοργίζοῡνται, ὄχι διότι θέλοῡν νὰ τοὺς κακοποιήσοῡν, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσοῡν ἀπὸ τὴν νηπιώδη ἀδιαφορίαν καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς νεότητος εἰς τὴν ἐπιμέλειαν. Κυττάτε λοιπὸν πὼς ἡ πληθώρα τῶν ἰδικῶν μᾶς ἁμαρτημάτων ἔβγαλε καὶ τὰς ἐποχὰς ἀπὸ τὴν ἰδίαν των τὴν φύσιν καὶ ἤλλαξε τὰ εἶδη τῶν καιρῶν εἰς ἀλλόκοτα ἀνακατώματα. Ὁ χειμῶν δὲν εἶχε τὴν συνήθη ὕγρασίαν μαζί μὲ τὴν ξηρασίαν, ἀλλὰ ὄλην τὴν ὕγρασίαν τὴν ἔκαμε παγωνιάν καὶ τὴν ἀπεξήρανε

4. Ἄμῶς 4, 7-8.

τῷ κροστάλλῳ κατέθησέ τε καὶ ἀπεξήρανε, ἄμοιρος δὲ διέτέ-
 λεσε καὶ νιφάδων καὶ υετῶν. Τὸ ἕαρ πάλιν τὸ μὲν ἕτερον μέρος
 τῶν ἰδιωμάτων ἔδειξε, τὴν θερμότητα λέγω, τοῦ δὲ ὑγροῦ τὴν
 μετουσίαν οὐκ ἔσχε. Καῦμα δὲ καὶ κρυμός, καινῶς ὑπερβάντα
 5 τοὺς ὅρους τῆς κτίσεως, καὶ κακῶς εἰς τὴν καθ' ἡμῶν συμφω-
 νήσαντα βλάβην, τοῦ βίου καὶ τῆς ζωῆς τοὺς ἀνθρώπους ἐλαύ-
 νουσι. Τίς οὖν ἄρα τῆς ἀταξίας καὶ τῆς συγχύσεως ἡ αἰτία;
 Τίς ὁ νεωτερισμὸς τῶν καιρῶν; Ἐρευνήσωμεν ὡς νοῦν ἔχοντες,
 ὡς λογικοὶ λογισώμεθα. Μὴ ὁ κυβερνῶν τὸ πᾶν οὐκ ἔστι; Μὴ
 10 ὁ ἀριστοτέχνης Θεὸς ἐπελάθετο τῆς οἰκονομίας; Μὴ ἀφρηθῆ
 τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως; Ἡ τὴν ἰσχὴν μὲν τὴν αὐτὴν
 ἔχει καὶ τοῦ κράτους οὐ παρελύθη, παρηρέχθη δὲ εἰς σκληρό-
 τητα, καὶ τὸ λίαν ἀγαθὸν καὶ τὸ περὶ ἡμᾶς κηδεμονικὸν εἰς
 μισανθρωπίαν μετέβαλεν; Οὐκ ἂν εἴποι τις σωφρονῶν, ἀλλὰ
 15 φανερὰ καὶ δῆλα τὰ αἴτια δι' ἃ συνήθως οὐ διοικούμεθα. Λαμ-
 βάνοντες ἡμεῖς ἄλλοις οὐ παρέχομεν τὴν εὐεργεσίαν ἐπαινοῦ-
 μεν, καὶ ταύτης ἀποστεροῦμεν τοὺς δεομένους. Δουλοὶ ὄντες,
 ἐλευθερούμεθα, καὶ τοὺς ὁμοδόλους οὐκ οἰκτείρομεν, πεινῶν-
 τες τρεφόμεθα, καὶ τὸν ἐνδεῆ παρατρέχομεν. Ἄνευδεῆ χορηγὸν
 20 καὶ ταμίαν Θεὸν ἔχοντες, φειδωλοὶ ἐγενόμεθα καὶ ἀκοινωνητοὶ
 πρὸς τοὺς πένητας. Πολύτοκα ἡμῶν τὰ πρόβατα καὶ οἱ γυμνοὶ
 τῶν προβάτων πλείους. Αἱ ἀποθήκαι τῷ πλήθει τῶν ἀποκει-
 μένων στενοῦνται, καὶ τὸν ἐστενωμένον οὐκ ἐλεοῦμεν. Διὰ τοῦ-
 το ἡμῖν ἀπειλεῖ τὸ δίκαιον κριτήριον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς
 25 οὐκ ἀνοίγει τὴν χεῖρα, ἐπειδὴ τὴν φιλαδελφίαν ἡμεῖς ἀπεκλεί-
 σαμεν. Διὰ τοῦτο ξηραὶ αἱ ἄρουραι, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη ἐφύγη.

3. Φωνὴ λιτανευόντων εἰκῆ βοᾶ, καὶ πρὸς τὸν ἀέρα δια-
 σκεδάννυται. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς τῶν ἀξιούντων ἠκούσαμεν. Οἷα
 δὲ ἡμῶν ἡ προσευχὴ καὶ ἡ δέησις; Οἱ ἄνδρες, πλὴν ὀλίγων,

καὶ ἐπέρασε χωρὶς χιόνια καὶ βροχάς. Ἡ ἀνοιξις πάλιν ἔδειξε
 μὲν τὸ ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά της, ἐννοῶ τὴν θερ-
 μότητα, δὲν εἶχεν ὅμως τὴν βροχερὰν περίοδον. Ζέστη δὲ καὶ
 παγωνιὰ παραδόξως ὑπερέβησαν τὰ φυσικὰ ὄρια καὶ ἀδίκως
 συνεφώνησαν εἰς τὸ νὰ μᾶς βλάβουν καὶ ἐξαποστέλλουν ἀπὸ
 τὸν βίον καὶ τὴν ζωὴν τοὺς ἀνθρώπους. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ
 αἰτία τῆς ἀταξίας καὶ τῆς συγχύσεως; Ἀπὸ ποῦ προέρχεται
 αὐτὸς ὁ νεωτερισμὸς τῶν καιρῶν; Ὡς ἄνθρωποι μυαλωμένοι
 ἄς ἐρευνήσωμεν ὡς λογικοὶ ἄς συλλογισθοῦμεν. Μήπως ὁ
 κυβερνήτης τοῦ σύμπαντος δὲν ὑπάρχει; Μήπως ὁ ἀριστο-
 τέχνης Θεὸς ἐξέχασε τὴν πρόνοιαν του; Μήπως ἔχασε τὴν ἐξου-
 σίαν καὶ τὴν δύναμιν; Ἡ κατέχει μὲν τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ
 δὲν ἀπώλεσε τὴν ἐξουσίαν, παρεφέρθη δὲ εἰς σκληρότητα καὶ
 μετέβαλεν εἰς μισανθρωπίαν τὴν ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα καὶ
 τὴν κηδεμονίαν του πρὸς ἡμᾶς; Σώφρων ἄνθρωπος δὲν θὰ
 ἠμποροῦσε νὰ τὸ εἴπη. Ἄλλ' εἶναι ὀλοφάνερα τὰ αἴτια λόγῳ
 τῶν ὁποίων δὲν κυβερνώμεθα. Ἐνῶ ἡμεῖς λαμβάνομεν, δὲν δί-
 δομεν εἰς ἄλλους. Ἐνῶ ἐπαινοῦμεν τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ἀπο-
 στεροῦμεν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὴν χρειάζονται. Ἐνῶ εἴμεθα δου-
 λοὶ καὶ ἐλευθερωνόμεθα, δὲν εὐσπλαγχνίζομεθα τοὺς συνδού-
 λους μας. Ἐνῶ πεινῶμεν καὶ τρεφόμεθα, περιφρονοῦμεν τὸν
 ἐνδεῆ. Ἐνῶ ἔχομεν Θεόν, ἀνευδεῆ χορηγὸν καὶ ταμίαν, ἔχομεν
 γίνεαι σφιχτοχέρηδες καὶ ἀμέτοχοι εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν.
 Τὰ πρόβατά μας εἶναι γόνιμα καὶ ὅμως οἱ γυμνοὶ εἶναι περισ-
 σότεροι ἀπὸ τὰ πρόβατα. Αἱ ἀποθήκαι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν
 ἀποθηκευμένων ἀγαθῶν στενοχωροῦνται καὶ ἡμεῖς δὲν ἐλε-
 οῦμεν αὐτὸν ποὺ στενάζει. Διὰ τοῦτο ἡ δικαία κρίσις μᾶς ἀπει-
 λεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀνοίγει τὸ χεῖρι του, διότι ἡμεῖς
 ἀπεκλείσαμεν τὴν φιλαδελφίαν. Διὰ τοῦτο τὰ χωράφια εἶναι
 ξηρά, διότι ἡ ἀγάπη ἐπάγωσεν.

3. Ἡ φωνὴ αὐτῶν ποὺ κάμνουν λιτανείαν εἰς τὰ χαμένα
 βοᾶ καὶ διασκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα. Διότι οὔτε ἡμεῖς ἠκού-
 σαμεν αὐτοὺς ποὺ ἐζητοῦσαν ἀπὸ ἡμᾶς. Ὅποια δὲ ἡ προσευχὴ
 μας καὶ ἡ δέησις; Οἱ ἄνδρες, πλὴν ὀλίγων, ἀσχολεῖσθε μὲ τὸ

ταῖς ἐμπορίαις σχολάζετε, αἱ γυναῖκες ὑπηρετεῖτε τούτοις εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ μαμωνᾶ. Ὀλίγοι λοιπὸν μετ' ἐμοῦ καὶ τῆς προσευχῆς, καὶ οὗτοι ἰλιγγιῶντες, χασμώμενοι, μεταστρεφόμενοι συνεχῶς καὶ ἐπιτηροῦντες πότε τοὺς στίχους ὁ ψαλ-
 5 μωδὸς συμπληρώσει, πότε, ὡς δεσμοτηρίου, τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προσευχῆς ἀφεθήσονται. Οἱ δὲ δὴ παι-
 δες οἱ σμικρότατοι οὗτοι, οἱ τὰς δέλτους ἐν τοῖς διδασκαλείοις ἀποθέμενοι καὶ συμβοῶντες ἡμῖν, ὡς ἄνεσιν μᾶλλον καὶ τέρ-
 ψιν τὸ πρᾶγμα μετέρχονται, ἑορτὴν ποιούμενοι τὴν ἡμετέραν
 10 λύπην, ἐπειδὴ τῆς ἐπαχθείας τοῦ παιδευτοῦ καὶ τῆς φροντί-
 δος τῶν μαθημάτων πρὸς ὀλίγον ἐλευθεροῦνται. Τὸ δὲ τῶν τε-
 λείων ἀνδρῶν πλήθος, καὶ ὁ ταῖς ἀμαρτίαις ἐνεχόμενος δῆμος, ἄνετος καὶ ἐλευθεριάζων καὶ γεγανωμένος τὴν πόλιν διατρέχει ὁ τῶν κακῶν τὴν αἰτίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς περιφέρων, ὁ τὴν συμ-
 15 φορὰν κινήσας καὶ ἐργασάμενος. Ἀναίσθητα δὲ καὶ ἄμεμπτα βρέφη πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν ἐπείγεται καὶ ἀθροίζεται, οὔτε τὴν ἀφορμὴν τῶν λυπούντων, οὔτε τοῦ συνήθως προσεύξασθαι γνῶσιν ἢ δύναμιν ἔχοντα. Σὺ μοι πάρελθε εἰς μέσον, ὁ ταῖς ἀμαρτίαις πεφυρμένος· σὺ πρόσπεσον καὶ κλαῦσον καὶ στέναξον·
 20 ἄφες τὸ βρέφος ἐνεργεῖν τὰ ἴδια τῆς ἡλικίας ἀκόλουθα. Ἴνα τί κρύπτη κατηγορούμενος καὶ τὸ ἀνεύθυνον εἰς ἀπολογίαὶν προιστᾷς; Μὴ γὰρ παίζεται ὁ κριτής, ἵνα ὑποβολιμαῖον ἀντισαγάγῃς πρόσωπον; Ἔδει δὲ παρεῖναι κἀκεῖνο μετὰ σοῦ πάντως, οὐ μόνον. Ὁρᾷς ὡς καὶ Νινευῖται τῇ μεταμελείᾳ τὸν Θεὸν
 25 δυσωποῦντες καὶ πειθοῦντες ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν, ἃ μετὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ κῆτος Ἰωνᾶς ἐξεβόησεν, οὐ τὰ βρέφη μόνον εἰς τὴν μετάνοιαν προεστήσαντο, αὐτοὶ δὲ τρυφῶντες, αὐτοὶ εὐωχούμενοι διέζων τὸν βίον, ἀλλὰ πρῶτους μὲν ἐδάμασε τοὺς πατέρας τοὺς ἡμαρτηκότας ἢ νηστεία, καὶ ἡ τιμωρία τοὺς

ἐμπόριον καὶ αἱ γυναῖκες τοὺς ὑπηρετεῖτε εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ μαμωνᾶ. Ὀλίγοι εἶναι μαζί μου καὶ μετὰ τὴν προσευχήν, καὶ αὐτοὶ αἰσθάνονται ζάλην, χασμωριῶνται, συνεχῶς γυρίζουν καὶ παρακολουθοῦν πότε θὰ τελειώσῃ ὁ ψάλτης τοὺς στίχους, πότε θὰ ἀπολυθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὡσάν ἀπὸ φυλακὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς προσευχῆς. Καὶ μάλιστα τὰ παιδιά, οἱ μικροὶ αὐτοὶ ποὺ ἄφησαν τὰ βιβλία των εἰς τὰ σχολεῖα καὶ συμπροσεύχονται μαζί μας, περιτριγυρίζουν τὸ πρᾶγμα μᾶλλον ὡσάν εὐκολίαν καὶ διασκέδασιν καὶ μεταβάλλουν τὴν λύπην μας εἰς ἑορτήν, διότι ἀπαλλάσσονται δι' ὀλίγον ἀπὸ τὴν φορτικότητα τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν φροντίδα τῶν μαθημάτων. Τὸ πλήθος ὅμως τῶν ὠρίμων ἀνδρῶν καὶ ὁ λαὸς ποὺ εἶναι περιπεπλεγμένος εἰς τὰς ἀμαρτίας, ἀχαλί-
 νωτος καὶ ἐλεύθερος καὶ χαρούμενος βολτάρει εἰς τὴν πόλιν. Αὐτὸς περιφέρει τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν εἰς τὰς ψυχάς, αὐτὸς ὑπεκίνησε καὶ ἀπειργάσθη τὴν συμφορὰν. Βρέφη δὲ ποὺ δὲν νοιώθουν καὶ εἶναι ἀκατηγόρητα σπεύδουν καὶ συνωθοῦνται πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν, χωρὶς νὰ ἔχουν οὔτε τὴν αἰτίαν αὐτῶν ποὺ προξενοῦν τὴν λύπην οὔτε τὴν γνῶσιν ἢ τὴν δύναμιν τῆς συνηθείας νὰ προσευχηθοῦν. Ἐσύ, παρακαλῶ, προχώρησε εἰς τὸ μέσον, ἐσύ ποὺ εἶσαι ἀνακατωμένος μετὰ τὰς ἀμαρτίας. Ἐσύ γονάτισε καὶ κλάψε καὶ στέναξε. Ἄφησε τὸ βρέφος νὰ κάμνη αὐτὰ ποὺ ἀρμόζουν εἰς τὴν ἡλικίαν. Διατί, ἐνῶ κατηγορεῖσαι, κρύβεσαι καὶ ὀδηγεῖς εἰς ἐξομολόγησιν τὸ ἀνεύθυνον; Μήπως δηλαδὴ ξεγελιέται ὁ κριτής, ὥστε νὰ ἀντικαταστήσῃς κρυφὰ τὸν ἑαυτὸν σου μετὰ ἄλλο πρόσωπον; Ἐπρεπε βέβαια καὶ ἐκεῖνο νὰ παρίσταται ἐξάπαντος μαζί σου, ὄχι μόνον. Βλέπεις πῶς καὶ οἱ Νινευῖται, ὅταν μετὰ τὴν μετάνοιαν παρακαλοῦσαν τὸν Θεὸν καὶ ἐπενθοῦσαν διὰ τὰ ἀμαρτήματά των, αὐτὰ ποὺ μετὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὸ κῆτος ἀνεβόησεν ὁ Ἰωνᾶς, δὲν ὠδήγησαν μόνον τὰ βρέφη εἰς τὴν μετάνοιαν ἀλλὰ καὶ τοὺς μεγάλους. Οἱ ἴδιοι δὲν ἐζοῦσαν τὴν ζωὴν των μετὰ τρυφὴν καὶ εὐωχίας, ἀλλ' ἢ νηστεία καθυπέταξε πρῶτα τοὺς πατέρας, αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἀμαρτήσῃ. Καὶ ἡ τιμωρία ἐβασάνιζε τοὺς πατέρας καὶ

πατέρας ἐκάκου, εἰς προσθήκης δὲ λόγον ἠναγκασμένως ἐθρή-
νει τὰ βρέφη, ἵνα διὰ πάσης ἡλικίας ἢ σκυθρωπότητος κρατήση,
αἰσθανομένης τε καὶ ἀναισθήτου· τῆς μὲν κατὰ προαίρεσιν,
τῆς δὲ κατ' ἀνάγκην. Καὶ οὕτως αὐτοὺς ἰδὼν ὁ Θεὸς ταπεινω-
5 θέντας, ὡς ἐπὶ ὑπερβαίνουσιν ἐαντῶν ταλαιπωρίαν παγγενῆ
κατακρίναντας, καὶ τὸ πάθος ἠλέησε, καὶ τῆς τιμωρίας ἀνῆκε,
καὶ τὸ χαίρειν ἐδωρήσατο τοῖς εὐαίσθητως πενήθασιν. Ὡ
τῆς ἐμμελοῦς μετανοίας! ὦ τῆς σοφῆς καὶ πεπυκνωμένης θλί-
ψεως! Οὐδὲ τὰ ἄλογα ἀσυντελεῖ τῆς τιμωρίας ἀφήκαν, ἀλλὰ
10 καὶ αὐτὰ βοᾶν ἐξ ἀνάγκης ἐμηχανήσαντο. Ἐχωρίσθη γὰρ τῆς
βοῆς ὁ μόσχος, ἀπηλάθη τῆς μητρῴας θηλῆς ὁ ἀρνειός, παιδίον
ἐπιμάζιον οὐκ ἦν ἐν ταῖς τῆς τεκούσης ἀγκάλαις· ἐν ἰδίῳις ση-
κοῖς αἱ μητέρες, ἐν ἰδίῳις τὰ τέκνα, φωναὶ δὲ παρὰ πάντων οἰκ-
τραὶ ἀλλήλαις ἀντιβοῶσαι καὶ ἀντηχοῦσαι. Τὰ τέκνα λιμώτ-
15 τοντα τὰς πηγὰς ἐζήτει τοῦ γάλακτος· αἱ μητέρες τῶ φυσικῶ
πάθει διακοπτόμεναι, συμπαθεῖσι φωναῖς ἀνεκαλοῦντο τὰ ἐγ-
γωνα. Τὰ βρέφη κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον λιμώττοντα, σφοδρο-
τάτῳ κλαυθμῶ ἀνερογγύνοντο καὶ ἀπέσπαιρον, αἱ τεκοῦσαι
ταῖς φυσικαῖς ἀλγηδόσι κατεκεντοῦντο τὰ σπλάγχνα. Καὶ διὰ
20 τοῦτο τὴν ἐκείνων μετάνοιαν εἰς κοινὸν τοῦ βίου διδασκάλιον
ὁ θεόπνευστος λόγος ἔγγραφον διέσωσεν. Ὁ πρεσβύτης ἐπ'
ἐκείνων ἐθρήνει καὶ τὴν πολιὰν ἔτιλλε καὶ διεσπάραττεν. Ὁ
νεανίσκος καὶ ἀκμάζων σφοδρότερον ἀπιδύρετο, ὁ πένης
ἐστέναζεν, ὁ πλούσιος ἐπιλαθόμενος τῆς τροφῆς ἤσκει τὴν
25 κακοπάθειαν ὡς σῶφρονα. Ὁ βασιλεὺς αὐτῶν τὴν λαμπρότητα
καὶ τὴν δόξαν εἰς αἰσχύνην μετέβαλεν. Ἀπέθετο τὸν στέφανον
καὶ κόνιν τῆς κεφαλῆς κατεχέετο· τὴν ἀλουργίδα ῥίψας σάκκον
μετημφιάσατο· τὸν θρόνον τὸν ὑψηλὸν ἀφείλκε καὶ μετέωρον,

5. Ἰωνᾶς 3, 3 - 10.

κατὰ ἓνα λόγον παραπάνω ἐξ ἀνάγκης ἐθρηνοῦσαν καὶ τὰ βρέφη,
διὰ νὰ κυριαρχήσῃ εἰς κάθε ἡλικίαν ἢ σκυθρωπότητος, καὶ εἰς αὐτὴν
ποῦ νοιώθει τὴν ἀμαρτίαν καὶ εἰς αὐτὴν ποῦ δὲν τὴν νοιώθει, καὶ
εἰς τὴν μὲν μίαν προαιρετικῶς εἰς δὲ τὴν ἄλλην κατ' ἀνάγκην. Καὶ
ἔτσι ἀφοῦ ὁ Θεὸς τοὺς εἶδε νὰ ταπεινῶνωνται, διότι κατεδίκασαν
τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς πάνδημον κακουχίαν, ἐξαιρετικὰ ὑπερ-
βολικὴν, καὶ εὐσπλαγχνίσθη διὰ τὴν συμφορὰν καὶ τὴν τιμω-
ρίαν ἐπῆρεν ὀπίσω καὶ τὴν χαρὰν ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ποῦ μὲ
συναίσθησιν ἐπένησαν⁵. Ὡ πόσον φροντισμένη μετάνοια! Ὡ
πόσον σοφὴ καὶ συμπυκνωμένη θλίψις! Οὔτε τὰ ζῶα τὰ ἀφη-
σαν ἔξω ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰ ἐπενόησαν, ὥστε
κατ' ἀνάγκην νὰ φωνάζουν. Πράγματι τὸ μοσχάρι τὸ ἐχώρισαν
ἀπὸ τὴν ἀγελάδα καὶ τὸ ἀρνὶ τὸ ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὸ μητρικὸν
μαστᾶρι καὶ τὸ βρέφος ποῦ ἐβύζανε δὲν ἐκρατεῖτο εἰς τὰς ἀγ-
κάλας τῆς μητρός του. Εἰς ξεχωριστὰς μάνδρας ἦταν αἱ μητέρες
καὶ εἰς ξεχωριστὰς τὰ τέκνα. Φωναὶ δὲ θλιβεραὶ ἀπὸ ὅλα ποῦ
ἀντιβοοῦσαν καὶ ἀντηχοῦσαν ἢ μία πρὸς τὴν ἄλλην. Τὰ τέκνα
ποῦ ἐπεινοῦσαν, ἐζητοῦσαν τὰς πηγὰς τοῦ γάλακτος καὶ αἱ
μητέρες, ποῦ ἐσπάρασαν ἀπὸ τὸ φυσικὸν πάθος, μὲ συμπαθεῖς
φωνὰς ἐκαλοῦσαν τὰ τέκνα τους. Τὰ βρέφη ποῦ καθ' ὅμοιον
τρόπον ἐπεινοῦσαν, ἐξεσποῦσαν εἰς δυνατὸν κλάμα καὶ ἐσπαρ-
ταροῦσαν καὶ αἱ μητέρες ἐκεντρίζοντο εἰς τὰ σπλάγχνα ἀπὸ
τοὺς πόνους τῆς συγγενείας. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεόπνευστος
λόγος διετήρησε γραπτῶς τὴν μετάνοιαν ἐκείνων διὰ νὰ γίνῃ
κοινὴ διδασκαλία τῆς ζωῆς. Ὁ γέρων ἐθρηνοῦσε δι' ἐκεῖνα·
ἐμαδοῦσε τὰ λευκὰ μαλλιά του καὶ τὰ ξερίζωνεν. Ὁ νέος καὶ
ὁ ὠριμος δυνατώτερα ἐκλαιγαν. Ὁ πτωχὸς ἐστέναζε καὶ ὁ πλού-
σιος, λησμονῶν τὴν καλοπέρασιν, ἐζοῦσε τὴν κακουχίαν ὡς
καλὴν. Ὁ βασιλεὺς αὐτῶν εἶχε μεταβάλλει τὴν λαμπρότητα
καὶ τὴν δόξαν εἰς ἐντροπήν. Ἐβγαλε τὸ στέμμα καὶ ἐσκόνισε
τὴν κεφαλὴν του. Ἐβγαλε τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα καὶ ἐφόρεσε
τὸν σάκκον τοῦ πένθους. Ἄφησε τὸν ὑψηλὸν καὶ μετάρσιον
θρόνον καὶ θλιμμένος ἐκυλίετο εἰς τὴν γῆν. Ἄφησε τὴν ἀξιο-
πρέπειαν ποῦ προσιδιάζει εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα καὶ ἐθρη-

ἐλεεινὸς τῇ γῇ προσεσύρετο· τὴν ἰδιάζουσαν καὶ βασιλικὴν καταλιπὼν εὐπάθειαν συνεθρήνει τῷ δήμῳ· εἰς ἐγένετο τῶν πολλῶν, ὅτε τὸν κοινὸν πάντων Δεσπότην ἔβλεπεν ὀργιζόμενον.

5 4. Τοῦτο δούλων εὐαισθήτων φρόνημα. Τοιαύτη τῶν ἁμαρτίαις ἐνεχομένων ἢ μετάνοια. Ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν ἁμαρτίαν ἐπιτελοῦμεν συντόμως, ὀλιγώρως δὲ καὶ ῥαθυμῶς ἀναλαμβάνομεν τὴν μετάνοιαν. Τίς ἐξάμενος ἀπορροεῖ δάκρυον, ἢ ὄμβρον λάβη καὶ σταγόνας εὐκαιρους; Τίς ἐξαλείφω ἁμαρτίας, 10 κατὰ μίμησιν τοῦ μακαρίου Δαβίδ, θρήνοις τὴν κοίτην ἔβρεξε; Τίς πόδας ἀπέπλυνε ξένων, καὶ τὴν κόνιν τῆς ὁδοιπορίας ἀπέκλυσεν, ἢ ἐν καιρῷ δυσωπήσῃ τὸν Θεόν, ἀρχμοῦ λύσιν ζητῶν; Τίς ἔθρεψε τὸ πατρὸς ἔρημον παιδίον, ἵνα νῦν ἡμῖν ὁ Θεὸς θρέψῃ τὰ σιτία, ὡς ὄρφανόν τῇ τῶν ἀνέμων ἀκρασία κονδυλιζόμενον; 15 Τίς ἐθεράπευσε χήραν κεκακωμένην ταῖς δυσκολίαις τοῦ βίου, ἵνα νῦν ἐπιμετρηθῇ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Διάρρηξον γραμματεῖον ἄδικον, ἢ οὕτως ἡ ἁμαρτία λυθῇ. Ἐξάλειψον βαρυτάτων τόκων ὁμολογίαν, ἵνα τέκη τὰ συνήθη ἢ γῆ. Χαλκοῦ γὰρ καὶ χρυσοῦ καὶ τῶν ἀγόνων παρὰ φύσιν γεννιώντων, ἢ κατὰ φύσιν τίκτουσα γίνεται στεῖρα, καὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν ἐποικούντων, κατεδικάσθη τὴν ἀκαρπίαν. Δειξάτωσαν τοίνυν οἱ τὴν πλεονεξίαν τιμῶντες, οἱ τὸν πλοῦτον μεθ' ὑπερβολῆς συνάγοντες, τίς ἢ δύναμις τῶν θησανρισθέντων, ἢ τί τὸ ὄφελος, 20 ἂν ὀργισθεῖς ὁ Θεὸς ἐπὶ πλεῖον παρελκύσῃ τὴν τιμωρίαν. Ὁχρότεροι τάχα τοῦ χρυσοῦ γενήσονται οἱ τοῦτον σωρεύοντες, ἂν μὴ τὸν ἄστον μέχρι χθῆς καὶ προῆν καταφρονοῦμενον διὰ τὴν προχείρον ἐξουσίαν τῆς εὐθηνίας σχῶσι. Δὸς δὴ μὴ εἶναι τὸν πιπράσκοντα, μηδὲ ὑπάρχειν σίτον ἐν ἀποθήκαις· καὶ τίς ἢ χρησις τῶν βαρυτάτων βαλαντίων; εἰπέ μοι. Οὐ μετ' ἐκείνων 30 χωσθήσῃ; Οὐ γῆ ὁ χρυσοῦς; Οὐ πηλὸς ἀχρεῖος πηλῷ τῷ σώματι παρακείσεται; Πάντα ἐκτίσω καὶ ἐν ἀναγκαῖον οὐκ ἔχεις, δύ-

6. Ψαλμ. 6, 7.

νοῦσε μαζί με τὸν λαόν. Ἐγένετο ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ αὐτός, ὅταν εἶδε τὸν κοινὸν Δεσπότην τῶν ὄλων νὰ ὀργίζεται.

4. Αὐτὸ εἶναι τὸ φρόνημα τῶν εὐαισθήτων δούλων. Τέτοια εἶναι ἢ μετάνοια αὐτῶν ποὺ ἐνέχονται εἰς ἁμαρτίας. Ἡμεῖς διαπράττομεν προθύμως μὲν τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ μὲ ὀλιγοῦραν καὶ ὀκηρίαν ἀναλαμβάνομεν τὴν μετάνοιαν. Ποῖος προσευχόμενος χύνει δάκρυα, διὰ νὰ λάβῃ βροχὴν καὶ σταγόνας εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν; Ποῖος, ποὺ καθαρίζει ἁμαρτίας, ἔβρεξε τὸ κρεβάτι του μὲ δάκρυα κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Δαβίδ⁶; Ποῖος ἐπλυνε τὰ πόδια τῶν ξένων καὶ ἐκαθάρισε τὴν σκόνην ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν, διὰ νὰ ἐξυμείνῃ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν καιρὸν ποὺ ζητᾷ τὴν λύσιν τῆς ξηρασίας; Ποῖος ἔθρεψε τὸ ὄρφανόν ἀπὸ πατέρα παιδί, διὰ νὰ θρέψῃ τῶρα ὁ Θεὸς τὰ σιτηρὰ πρὸς χάριν μας, ποὺ σὰν ὄρφανὰ πλήττονται ἀπὸ τὴν κακὴν σύγκρασιν τῶν ἀνέμων; Ποῖος περιέθαλψε χήραν ποὺ βασανίζεται ἀπὸ τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς, διὰ νὰ τοῦ ἀποδοθῇ τῶρα ἡ ἀναγκαῖα τροφή; Ξέσχισε τὸ ἄδικον γραμματίον, διὰ νὰ λυθῇ ἔτσι ἡ ἁμαρτία. Ἐξαφάνισε τὴν ὁμολογίαν τῶν βαρυτάτων τόκων διὰ νὰ γεννήσῃ ἡ γῆ τὰ συνηθισμένα προϊόντα. Διότι ὅταν ὁ χαλκὸς καὶ ὁ χρυσοῦς καὶ τὰ ἄγωνα παρὰ φύσιν γεννοῦν, τότε γίνεται στεῖρα αὐτὴ ποὺ ἐκ φύσεως γεννᾷ καὶ καταδικάζεται εἰς ἀκαρπίαν πρὸς τιμωρίαν τῶν κατοίκων της. Ἄς ἀποδείξουν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ τιμοῦν τὴν πλεονεξίαν, αὐτοὶ ποὺ συνάγουν ὑπερβολικὰ τὸν πλοῦτον, ποῖα εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἀποθηκευθέντων, ἢ ποῖον τὸ ὄφελος, ἂν ὁ Θεὸς ποὺ ἔχει ὀργισθῇ ἐπιτείνει περισσότερο τὴν τιμωρίαν. Ἴσως αὐτοὶ γίνουν πιὸ κίτρινοι ἀπὸ τὸν χρυσὸν ποὺ ἐπισωρεύουν, ἂν δὲν ἀποκτήσουν τὸ ψωμί, ποὺ μέχρι χθῆς καὶ προχθῆς ἐπεριφρονεῖτο, λόγω τῆς εὐκόλου προμηθείας του. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁ πωλητής, οὔτε ὑπάρχει σιτάρι εἰς τὰς ἀποθήκας· ποῖα εἶναι τότε ἡ χρησιμότης τῶν βαρυτάτων πορτοφολίων; Πές μου; Δὲν θὰ ἐνταφιασθῆς μαζί μ' αὐτά; Δὲν εἶναι χῶμα ὁ χρυσοῦς; Δὲν θὰ κῆται ὡς ἄχρηστος πηλὸς δίπλα εἰς τὸ χωμάτινον σῶμα; Ὅλα τὰ ἀπέκτησες

ναμιν τοῦ τρέφειν σεαυτόν. Τῷ παντί σου πλούτῳ ἐν νέφος ἀπέργασαι, ὀλίγων ψεκάδων ἐπινόησον πόρον, ἔπειξον εἰς καρποφορίαν τὴν γῆν, λῦσον τῷ ὑπερηφάνῳ καὶ σοβοῦντι πλούτῳ τὴν συμφορὰν. Τάχα τινὰ τῶν εὐλαβῶν παρακαλέσεις, ἴν' εὐχαῖς
 5 ὡς ὁ Θεσβίτης Ἡλίας ἀνεσίν σοι χαρίσῃται τῶν δεινῶν, ἄνθρωπος ἀκτῆμων, ὠχριῶν, ἀνυπόδετος, ἀοίκητος, ἀνέστιος, ἄπορος, ἐνὶ χιτῶνι σκεπόμενος, ὡς Ἡλίας τῇ μηλωτῇ, τὴν εὐχὴν ἔχων σύντροφον, τὴν ἐγκράτειαν ὁμοδίαιτον. Κἂν ἐπιτύχῃς τῆς παρὰ τοῦ τοιούτου βοήθειας δεόμενος, οὐ μακρὰ καταγελάσεις τῶν
 10 πολυμερίμων κτημάτων; οὐ προσπτύσεις τῷ χρυσῷ; οὐ διαρρίψεις ὡς κόπρον τὸν ἄργυρον, ὃν πρότερον πάντα δυνάμενον καὶ φίλτατον ὀνομάζων, ἀδρανῆ βοηθὸν ἐπὶ τῆς χρείας ἐγνώρισας; Διὰ σέ καὶ τὴν συμφορὰν ταύτην κατεδίκασεν, ἐπειδὴ ἔχων οὐκ ἐδίδως, ἐπειδὴ παρέτρεχες τοὺς πεινῶντας, ἐπειδὴ πρὸς
 15 τοὺς ὀδυρομένους οὐκ ἐπεστρέφον, ἐπειδὴ προσκυνούμενος οὐκ ἠλέεις. Ἔρχεται καὶ δι' ὀλίγους ἐπὶ δῆμον κακά, καὶ μοχθηρίας τινὸς παραπήλανσε δῆμος. Ἄχαρ ἱεροσύλησε, καὶ ὄλη ἢ παράταξις ἐμαστίζετο. Ὁ Ζαμβροὶ πάλιν εἰς τὰς Μαδιανίτιδας ἐξεπόρνευσε, καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἐπιπτεν εἰς δίκην.

20 5. Πάντες τοίνυν καὶ ἰδία καὶ κοινῇ τοὺς βίους ἐαντῶν ἐξετάσωμεν, ὡς παιδαγωγῶ πρόσχωμεν τῷ ἀνχμῷ, ἕκαστον τῆς ἰδίας ἁμαρτίας ὑπομνήσκοντι. Εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς τοῦ γενναίου Ἰώβ τὴν φωνὴν εὐαισθητικῶς: «Χεὶρ Κυρίου ἐστὶν ἢ ἡψαμένη μου». Καὶ μάλιστα μὲν πρωτοτύπως τοῖς ἁμαρτή-
 25 μασι τὴν συμφορὰν ἐαντῶν λογισώμεθα. Εἰ δὲ δεῖ καὶ ἄλλο

7. Γ' Βασιλ. 18, 45.

8. Ἰησ. Να. 7, 1 κ.ξξ.

9. Ἀριθ. 25, 6 κ.ξξ.

καὶ ὅμως δὲν κατέχεις ἓνα ἀναγκαῖον πρᾶγμα· τὴν δύναμιν νὰ τρέφῃς τὸν ἑαυτόν σου. Ἐνα σύννεφον ἐδημιούργησεν ὀλόκληρον τὸν πλοῦτον. Ἐπινόησε τὸν πόρον ὀλίγων σταγονιδίων, ἐξανάγκασε τὴν γῆν νὰ καρποφορήσῃ. Ἐξαφάνισε τὴν συμφορὰν μὲ τὸν ὑπερηφάνον καὶ κρυμμένον πλοῦτον. Πιθανὸν νὰ παρακαλέσῃς κάποιον ἀπὸ τοὺς εὐλαβεῖς, διὰ νὰ σοῦ χαρίσῃ μὲ τὰς προσευχὰς του, ὅπως ὁ Θεσβίτης Ἡλίας⁷, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ δεινά, δηλαδὴ ἄνθρωπον ἀκτῆμονα, ὠχρόν, ξυπόλυτον, ἄστεγον, ἀνέστιον, ἄπορον, ποὺ φορεῖ ἓνα χιτῶνα, ὅπως ὁ Ἡλίας τὴν μηλωτὴν, καὶ ποὺ ἔχει σύντροφον τὴν προσευχὴν καὶ τρέφεται μὲ τὴν ἐγκράτειαν. Καὶ ἂν ἐπιτύχῃς μὲ τὴν παράκλησίν σου τὴν βοήθειάν του, δὲν θὰ περιφρονήσῃς τὰ κτήματα ποὺ ἔχουν πολλὰς φροντίδας; Δὲν θὰ περιφρονήσῃς τὸν χρυσόν; Δὲν θὰ διασκορπίσῃς, ὡσάν κοπριά, τὸν ἄργυρον, ποὺ, ἐνῶ προηγουμένως τὸν ἀποκαλοῦσες παντοδύναμον καὶ πολὺ ἀγαπητόν, τώρα τὸν ἐγνώρισες ὀκνηρὸν βοηθὸν εἰς τὴν ἀνάγκην; Διὰ σέ ἔκρινεν ἀξίαν καὶ τὴν συμφορὰν αὐτήν. Διότι ἐνῶ εἶχες δὲν ἔδιδες, διότι παρέβλεπες τοὺς πεινῶντας, διότι δὲν ἐγύριζες νὰ κυττάξῃς αὐτοὺς ποὺ ὠδύροντο, διότι δὲν ἔδιδες, ἐνῶ σέ ἐπροσκυνούσαν. Τὰ κακά καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ὀλίγων ξεσποῦν εἰς τὸν λαὸν καὶ ὁ λαὸς συνήθως τιμωρεῖται διὰ τὴν μοχθηρίαν κάποιου. Ὁ Ἄχαρ διέπραξε ἱεροσυλίαν, ἀλλ' ὀλόκληρον τὸ στρατόπεδον ἐτιμωρεῖτο⁸. Ὁ Ζαμβροὶ ἐπίσης ἐπόρνευσε εἰς τὰς γυναῖκας τῶν Μαδιανιτῶν, ἀλλ' ὁ Ἰσραὴλ ἐτιμωρεῖτο⁹.

5. Ὅλοι λοιπὸν καὶ ἀτομικῶς καὶ δημοσίως νὰ ἐξετάσωμεν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας. Νὰ θεωρήσωμεν τὴν ξηρασίαν ὡσάν παιδαγωγόν, ποὺ ὑπενθυμίζει εἰς τὸν καθένα μας τὴν ἰδίαν ἁμαρτίαν. Νὰ εἴπωμεν καὶ μάλιστα μὲ συναίσθησιν τὸν λόγον τοῦ γενναίου Ἰώβ: «τὸ χεῖρι τοῦ Θεοῦ εἶναι ποὺ μὲ ἤγγισε»¹⁰. Καὶ μάλιστα μὲν νὰ καταλογίσωμεν τὴν συμφορὰν

10. Ἰώβ 19, 21.

προσθεῖναι, ἔστιν ὅτε καὶ κατὰ πείραν ταῖς ψυχαῖς αἱ τοιαῦται τοῦ βίου δυσκληρίαι τοῖς ἀνθρώποις προσάγονται, ἵν' ἐπὶ τῆς δυσκολίας ἀπελεγχθῶσιν οἱ δόκιμοι, εἴτε πένητες, εἴτε πλούσιοι· ἐκάτεροι γὰρ ἀκριβῶς διὰ τῆς ὑπομονῆς δοκιμάζονται.

5 *Κὰν τούτῳ μάλιστα τῷ καιρῷ διαδείκνυνται ὁ μὲν, εἰ κοινωνικὸς καὶ φιλάδελφος, ὁ δέ, εἰ εὐχάριστος καὶ μὴ τούναντίον βλάσφημος, ταῖς τοῦ βίου περιφοραῖς ὀξέως συµμεταβάλλων τὸ φρόνημα. Οἶδα ἐγὼ πολλοὺς (οὐκ ἀκοῆ μαθὼν, ἀλλὰ τῇ πείρᾳ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίσας), ἕως μέχρῃ μὲν ὁ βίος αὐτοῖς πρὸς*

10 *εὐπορίαν διαμετρεῖται καὶ ἐξ οὐρίας, τὸ λεγόμενον, χωρεῖ, μέσως γοῦν εἰ καὶ μὴ τελείως τῷ εὐεργέτῃ ὁμολογοῦντας τὴν χάριν, εἰ δέ που διὰ τὴν ἐναντίαν κατάστασιν περιτραπεῖ τὰ πράγματα, καὶ ὁ μὲν πλούσιος γένηται πένης, ἡ δὲ ῥώμη τοῦ σώματος νόσος, ἡ δὲ δόξα καὶ περιφάνεια αἰσχύνῃ καὶ ἀτιμία,*

15 *ἀχαριστοῦντας, βλάσφημα φθεγγομένους, ὀκνοῦντας τὴν προσευχὴν, ὡς πρὸς χρεώστην βραδύνοντα τὸν Θεὸν σχετιάζοντας, οὐχ ὡς πρὸς Δεσπότην ἀγανακτοῦντα διακειμένους. Ἄλλ' ἅπαγε τῶν λογισμῶν τὴν τοιαύτην ἔννοιαν. Ὅταν δὲ ἰδῆς Θεὸν μὴ χαριζόμενον τὰ συνήθη, οὕτω λογίζου παρὰ σεαυτῶ· μὴ*

20 *ἀδύνατος ὁ Θεὸς χορηγεῖν τὴν τροφήν; Καὶ πῶς; ὅσγε Κύριός ἐστιν οὐρανοῦ καὶ πάσης διακοσμήσεως, ὠρῶν καὶ καιρῶν σοφὸς οἰκονόμος, κυβερνήτης τῶν πάντων, ὡσπερ τινα χορὸν εὐτακτον τὰς ὥρας καὶ τὰς τροπὰς ἀλλήλαις ὑποχωρεῖν ὀρίσας, ἵνα τῇ ἐαυτῶν ποικιλίᾳ, ταῖς διαφόροις ἡμῶν ἐπαρκέσωσι χρεῖ-*

25 *αις· καὶ νῦν μὲν κατὰ καιρὸν τὸ ὑγρὸν προσγένηται, αὐθις δὲ λάβῃ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐγκραθῇ τῷ ἐνιαυτῷ, καὶ τοῦ ξηροῦ τὴν χρεῖαν μὴ ἀμοιρῆσωμεν. Οὐκοῦν δυνατὸς ὁ Θεός· τοῦ δυνατοῦ δὲ προσόντος καὶ ὁμολογουμένου, μὴ ἄρα τὸ ἀγαθὸν ἐνέλειπεν; Οὐδὲ οὗτος ἐφεστὼς ὁ λόγος. Τίς γὰρ ἀνάγκη*

μας πρωταρχικῶς εἰς τὰ ἀμαρτήματα. Ἐὰν δὲ πρέπη νὰ προσθέσωμεν καὶ κάτι ἄλλο, ἐνίοτε αἱ κακοτυχίαι αὐταὶ συμβαίνουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὡς δοκιμασίαι εἰς τὰς ψυχὰς, διὰ νὰ ἀποδειχθοῦν οἱ δόκιμοι, εἴτε πτωχοὶ εἴτε πλούσιοι εἶναι αὐτοί, ἐπάνω εἰς τὰς δυσκολίας. Διότι καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ δοκιμάζονται ἀκριβῶς διὰ τῆς ὑπομονῆς. Καὶ πρὸ παντὸς κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀποδεικνύεται, ἐὰν ὁ μὲν εἶναι κοινωνικὸς καὶ φιλάδελφος, ἐὰν ὁ δὲ εὐγνώμων καὶ ὄχι ἀντιθέτως βλάσφημος, ποῦ ἀλλάσσει τὴν διάθεσιν ταχέως μαζὶ μὲ τὰς συμφορὰς τῆς ζωῆς. Ἐγὼ γνωρίζω πολλοὺς (καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔμαθα ἐξ ἀκοῆς, ἀλλὰ ἐκ πείρας ἐγνώρισα τοὺς ἀνθρώπους), οἱ ὅποιοι μέχρις ὅτου μὲν ὁ βίος δι' αὐτοὺς προχωρεῖ εὐνοϊκά, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀναγνωρίζουν ἐμμέσως λοιπὸν, ἂν καὶ ὄχι τελείως, τὴν χάριν εἰς τὸν εὐεργέτην. Ἐὰν δὲ κάποτε τὰ πράγματα τραποῦν πρὸς τὴν ἀντίθετον κατάστασιν καὶ γίνῃ ὁ μὲν πλούσιος πτωχός, ἡ ὑγεία τοῦ σώματος ἀσθένεια, ἡ δόξα καὶ ἡ περιφάνεια ἐντροπὴ καὶ ἀτίμωσις, γίνονται ἀχάριστοι, ξεστομίζουν βλασφημίας, τεμπελιάζουν εἰς τὴν προσευχὴν. Δυσανασχετοῦν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὡς νὰ εἶναι χρεώστης ποῦ καθυστερεῖ τὴν ὀφειλὴν καὶ δὲν συμπεριφέρονται ὡς πρὸς Κύριον ποῦ ἀγανακτεῖ. Ἄλλὰ διῶξε ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τὴν σκέψιν αὐτὴν. Ὅταν δὲ ἰδῆς τὸν Θεὸν νὰ μὴ χαρίζῃ τὰ ἀπαραίτητα, ἔτσι νὰ συλλογίζεσαι μέσα σου· μήπως ὁ Θεὸς ἀδυνατεῖ νὰ χορηγήσῃ τὴν τροφήν; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν; Αὐτὸς ποῦ εἶναι Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὀλοκλήρου τῆς δημιουργίας, σοφὸς ρυθμιστὴς τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν καιρῶν, κυβερνήτης τῶν ὄλων, ποῦ ὥρισεν ὡσὰν κάποιον εὐτακτον χορὸν, τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου νὰ διαδέχωνται ἡ μία τὴν ἄλλην, διὰ νὰ ἐπαρκοῦν μὲ τὴν ποικιλίαν των εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας μας· καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ πίπτῃ βροχὴ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἡ ζέστη καὶ τὸ κρῦον νὰ ἐναλλάσσονται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, καὶ νὰ μὴ λείπῃ ἡ ξηρασία. Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι δυνατός. Ἀφοῦ δὲ ἔχει καὶ τὴν δύναμιν καὶ τοῦτο γίνεται παραδεκτόν, μήπως ἄραγε λείπει ἡ ἀγαθό-

τὸν μὴ ἀγαθὸν ἔπεισεν ἐν ἀρχῇ δημιουργῆσαι τὸν ἄνθρωπον;
 Τίς δὲ ὁ κατεπειξας τὸν κτίστην καὶ μὴ βουλόμενον χοῦν λα-
 βεῖν, καὶ τοιοῦτον ἐκ πηλοῦ κάλλος εἰδοποιῆσαι; Τίς ὁ πρὸς
 ἀνάγκην πείσας κατ' εἰκόνα ἰδίαν τὸν λόγον τῷ ἀνθρώπῳ χα-
 5 ρίσασθαι, ἵν' ἐκεῖθεν ὀρμηθεῖς τεχνῶν μάθησιν δέξηται, καὶ
 μάθη περὶ τῶν ἀνωτάτω φιλοσοφεῖν, ὧν αἰσθητῶς οὐχ ἄπτεται.
 Κἄν οὕτω λογιζόμενος, εὐρησῇ τὴν ἀγαθότητα τῷ Θεῷ συνοῦσαν
 καὶ μέχρι καὶ νῦν μὴ ἀπολιμπανομένην. Ἐπεὶ τί ἐκώλυεν, εἰ-
 πέ μοι, μὴ αὐχμὸν εἶναι τὸ ὀρώμενον, ἀλλὰ τελείαν ἐκπύρωσιν;
 10 Καὶ μικρὸν ὑπαλλάξαντα τὸν ἥλιον τῆς συνήθους πορείας, πλη-
 σιάσαντα δὲ τοῖς περιγείοις σώμασιν, ἐν ἀκαρεῖ καταφλέξει
 πᾶν τὸ ὀρώμενον; Ἡ βρέξει πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καθ' ὁμοίωσιν
 τῶν ἤδη κολασθέντων ἁμαρτωλῶν; Ἐπὶ σαντοῦ καὶ τῶν σῶν
 λογισμῶν γενοῦ, ἄνθρωπε· μὴ ποιεῖ τὰ τῶν ἀνοήτων παίδων,
 15 οἱ παρὰ διδασκάλου ἐπιτιμηθέντες, τὰς δέλτους ἐκείνου καταρ-
 ρηγνύουσι· πατὴρ δὲ δι' ὠφέλειαν τὴν τροφὴν ὑπερθεμένου
 τὴν ἐσθῆτα κατασπαράττουσιν, ἢ τὸ τῆς μητρὸς πρόσωπον
 τοῖς ὄνουξιν καταξαινουσι. Κυβερνήτην μὲν γὰρ ὁ χειμῶν καὶ τὸν
 ἀθλητὴν τὸ στάδιον, τὸν στρατηγὸν ἢ παράταξις, τὸν μεγαλό-
 20 ψυχον ἢ συμφορά, τὸν Χριστιανὸν δὲ πειρασμὸς δοκιμάζει καὶ
 βασανίζει. Καὶ αἱ λῦπαι τὴν ψυχὴν, ὡς τὸ πῦρ τὸν χρυσόν, ἀπ-
 ελέγχουσι. Πένης εἶ; μὴ ἀθυμῆσης. Ἡ γὰρ εἰς ἄγαν κατή-
 φεια γίνεται τῆς ἁμαρτίας αἰτία· τῆς μὲν λύπης βαπτίζουσης
 τὸν νοῦν, καὶ ἀμηχανίας ἐμποιούσης ἱλιγγον, τῆς δὲ ἀπορίας
 25 τῶν λογισμῶν τὴν ἀχαριστίαν ἀπογεννώσης. Ἄλλ' ἔχει τὴν
 ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν. Μὴ γὰρ οὐκ ἐπιβλέπει τὴν στένωσιν;
 Ἐχει τὴν τροφὴν ἐν χερσὶ καὶ παρέλκει τὴν δόσιν, ἵνα σου δοκι-

11. Ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας.

της; Καὶ αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ἀνύπαρκτος. Διότι ποία ἀνάγκη
 θὰ ἔπειθεν αὐτὸν ποὺ δὲν εἶναι ἀγαθὸς νὰ δημιουργήσῃ κατ'
 ἀρχὴν τὸν ἄνθρωπον; Ποῖος δὲ θὰ ἐξηνάγκαζε τὸν κτίστην
 νὰ πάρῃ χῶμα καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, καὶ ἀπὸ τὴν λά-
 σπην νὰ μορφοποιήσῃ τέτοιο κάλλος; Ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ
 κατ' ἀνάγκην ἔπεισε νὰ δωρήσῃ τὸν λόγον εἰς τὸν ἄνθρωπον
 σύμφωνα πρὸς τὴν ἰδικὴν του εἰκόνα, διὰ νὰ δεχθῇ, ἀφοῦ ἀπ'
 ἐκεῖ ξεκινήσῃ, τὴν μάθησιν τῶν τεχνῶν, καὶ διὰ νὰ μάθῃ νὰ
 φιλοσοφῇ διὰ τὰ οὐράνια, τὰ ὁποῖα δὲν ἐγγίζει μὲ τὰς αἰσθή-
 σεις; Καὶ ἐὰν ἔτσι συλλογίζεσαι, θὰ εὐρησῇ νὰ συνυπάρχη εἰς
 τὸν Θεὸν ἡ ἀγαθότης καὶ μέχρι ἀκόμη καὶ τώρα νὰ μὴ ἀπουσιάζ-
 ζῃ. Διότι τί θὰ ἠμπόδιζε, πές μου, νὰ μὴ εἶναι ξηρασία αὐτὸ
 ποὺ βλέπομεν, ἀλλὰ τελεία πυρπόλησις; Καὶ ὁ ἥλιος νὰ παρε-
 ξέκλινεν ὀλίγον ἀπὸ τὴν κανονικὴν πορείαν καὶ νὰ ἐπλησίαζε
 τὰ περιγεία σώματα καὶ αὐτομάτως νὰ κατέκαιε κάθε τι ποὺ
 βλέπομεν; Ἡ νὰ βρέξῃ φωτιὰν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καθ' ὅμοιον
 τρόπον, ποὺ ἐτιμώρησεν ἤδη τοὺς ἁμαρτωλοὺς¹¹; Αὐτοκυ-
 ριάρχῆσου καὶ ἔλα εἰς τὰ σύγκαλά σου, ἄνθρωπε· μὴ κάμης
 αὐτὰ ποὺ κάμνουν τὰ ἀνόητα παιδιὰ ποὺ, ἐπειδὴ τὰ ἐμάλωσεν
 ὁ διδάσκαλος, ξεσχίζουσιν τὰ βιβλία του· ξεσχίζουσιν δὲ τὸ ἔνδυ-
 μα τοῦ πατρὸς των, ποὺ διὰ τὴν ὠφέλειάν των ἀναβάλλει τὴν
 τροφὴν, ἢ μὲ τὰ νύχια τοὺς κατακρατίζουσιν τὸ πρόσωπον
 τῆς μητέρας. Διότι τὸν μὲν κυβερνήτην δοκιμάζει καὶ σκληρα-
 γωγεῖ ἢ τρικυμία, τὸν ἀθλητὴν τὸ στάδιον, τὸν στρατηγὸν
 τὸ στρατόπεδον, τὸν γενναϊόκαρδον ἢ συμφορά, τὸν δὲ Χρι-
 στιανὸν ἡ δοκιμασία. Καὶ αἱ λῦπαι δοκιμάζουν τὴν ψυχὴν,
 ὅπως ἡ φωτιὰ δοκιμάζει τὸν χρυσόν. Εἶσαι πτωχός; Μὴ κα-
 ταλαμβάνεσαι ἀπὸ ἀθυμίας. Διότι ἡ ὑπερβολικὴ κατήφεια
 γίνεται αἰτία τῆς ἁμαρτίας. Ἡ μὲν λύπη καταβαρυνώνει
 τὴν διάνοιαν καὶ ἡ ἀμηχανία ἐμβάλλει ζάλην, ἡ δὲ ἔλλειψις
 τῶν λογισμῶν γεννᾷ τὴν ἀχαριστίαν. Ἄλλὰ νὰ ἐλπίσης εἰς τὸν
 Θεόν. Μήπως δηλαδὴ δὲν παρατηρῇ τὴν στενοχωρίαν; Κρα-
 τᾷ τὴν τροφὴν εἰς τὰ χέρια του καὶ καθυστερεῖ τὴν χορήγησιν,
 διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν σταθερότητά σου, διὰ νὰ πληροφορηθῇ

μάση τὸ βέβαιον, ἵνα καταμάθῃ τὴν γνώμην, εἰ μὴ τῇ τῶν ἀκολάστων καὶ ἀγνωμόνων ἐστὶν ὁμοία. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, μέχρι μὲν ἐν τῷ στόματι τὰ σιτία τυγχάνει, εὐφημοῦσι, κολακεύουσιν, ὑπερθαυμάζουσιν· ὀλίγον δὲ τῆς τραπέζης ὑπερτεθείσης, ὡσ-
 5 περ τισὶ λίθοις ταῖς βλασφημίαις βάλλουσιν οὐδὲ πρὸ βραχέως ἴσα θεῷ διὰ τὴν ἡδονὴν προσεκύουν. Ἐπελθε τὴν Παλαιὰν διαθήκην, τὴν Νέαν, καὶ πολλοὺς εὐρήσεις ἐν ἐκάστη τοὺς διαφό-
 ρως τραφέντας. Ἦλιαν εἶχεν ὁ Κάρμηλος, ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀοίκητον, ἔρημος ἔρημον· ψυχὴ δὲ ἦν τῷ δίκαιῳ τὰ πάντα,
 10 καὶ τῆς ζωῆς ἐφόδιον ἢ πρὸς Θεὸν ἐλπὶς. Ζῶν δὲ οὕτω, λιμῷ τὴν ζωὴν οὐκ ἀπήλλαξεν, ἀλλ' οἱ ἀρπακτικώτατοι καὶ μάλιστα γαστριμαργοὶ τῶν ὀρνίθων, οὗτοι διεκόμιζον τὰ σιτία, καὶ τρο-
 φῆς ἐγίνοντο τῷ δίκαιῳ διάκονοι, οἱ τὰς ἀλλοτρίας τροφὰς ἐκ συνηθείας ἀρπάζοντες, καὶ τῷ δεσποτικῷ προστάγματι τὴν
 15 φύσιν διήμειψαν, πιστοὶ φύλακες γενόμενοι τῶν ἄρτων καὶ τῶν κρεῶν. Ταῦτα δὲ τῷ ἀνδρὶ φέρειν τοὺς κόρακας παρὰ τῆς πνευ-
 ματικῆς ἱστορίας ἐμάθομεν. Εἶχε δὲ καὶ ὁ βαβυλώνιος λάκκος τὸν ἰσραηλίτην νεανίσκον, αἰχμάλωτον μὲν τὴν συμφορὰν, ἐλεύθερον δὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα. Καὶ τί τὰ παρ' ἐκεί-
 20 νων; Οἱ μὲν λέοντες παρὰ φύσιν ἐνήστευον, ὁ δὲ τούτου τροφεὺς Ἀμβακὸν ἐφέρειτο δι' ἀέρος, κομίζοντος τοῦ ἀγγέλου μετὰ τῶν ὄφων τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἵνα μὴ λιμῷ πιεσθῆ δίκαιος, το-
 σαύτης ὑπερηρέχθη γῆς καὶ θαλάσσης ὁ προφήτης ἐν μικρῷ μορίῳ καιροῦ, ὅσην ἐκ τῆς Ἰουδαίας μέχρι Βαβυλῶνος ἠπλώ-
 25 σθαι.

6. Τί δὲ πάλιν ὁ τῆς ἐρήμου λαός, οὗ Μωυσῆς ἐπετρό-
 πευσε; πῶς ὠκονομήθη τὸν βίον ἐν ἔτεσι τεσσαράκοντα; Οὐκ ἦν ἐκεῖ σπείρων ἀνήρ, οὐ βοῦς ἔλκων ἄροτρον, οὐκ ἄλλως, οὐ

12. Γ' Βασιλ. 17, 4-6.

τὴν διάθεσίν σου, ἐὰν δὲν εἶναι ὁμοία μὲ αὐτὴν τῶν ἀκολάστων καὶ τῶν ἀχαρίστων. Διότι καὶ αὐτοί, μέχρις ὅτου μὲν συμβαίνει νὰ ἔχουν τὴν τροφήν εἰς τὸ στόμα τους, εὐφημοῦν, κολακεύουν, ὑπερθαυμάζουν, ὅταν δὲ ἐπ' ὀλίγον ἀναβληθῆ τὸ τραπέζι, ὡσὰν λίθους ἀφήνουν τὰς βλασφημίας πρὸς αὐτοὺς πού πρὶν ὀλίγου λόγῳ τῆς τέρψεως ἐπροσκυνοῦσαν ὡσὰν θεόν. Διάβασε τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὴν Καινὴν καὶ θὰ εὕρῃς ἐκεῖ, εἰς τὴν κάθε μίαν, πολλοὺς νὰ ἔχουν τραφῆ κατὰ διάφορον τρόπον. Ὁ Κάρμηλος, βουνὸν ὑψηλὸν καὶ ἀκατοίκητον, ἔρημον αὐτό, ἐφιλοξενοῦσεν ἔρημον τὸν Ἦλιαν. Διὰ τὸν δίκαιον ἡ ψυχὴ του ἦταν ἡ ὅλη περιουσία καὶ ἐφόδιον τῆς ζωῆς ἢ ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν. Μὲ τὸ νὰ ζῆ ἔτσι, δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἀλλὰ τὰ ἀρπακτικώτατα καὶ τὰ πλέον λαίμαργα ἀπὸ τὰ ὄρνεα, αὐτὰ ἔφεραν τὰ τρόφιμα καὶ ὑπηρετοῦσαν τὸν δίκαιον εἰς τὴν τροφήν. Αὐτὰ πού ἀπὸ τὴν φύσιν των ἀρπάζουν τὰς ξένας τροφὰς, μὲ τὸ πρόσταγμα τοῦ Δεσπότη ἠλλαξαν τὴν φύσιν καὶ ἔγιναν πιστοὶ φύλακες τῶν ἄρτων καὶ τῶν κρεάτων. Ἐμάθαμεν δὲ λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἱστορίαν ὅτι τὰ κοράκια ἔφεραν τὰς τροφὰς εἰς τὸν ἄνδρα¹². Ἐπίσης καὶ ὁ λάκκος τῆς Βαβυλῶνος ἐκρατοῦσε τὸν νεαρὸν ἰσραηλίτην αἰχμάλωτον μὲν κατὰ τὴν συμφορὰν, ἐλεύθερον ὁμως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα. Μήπως ὁμως ἔπαθε κάποιο κακὸν ἀπὸ τὰ λεοντάρια; Ὁχι! Τὰ λεοντάρια μὲν, παρὰ τὴν φύσιν των, ἐνήστευαν, ὁ δὲ τροφεὺς αὐτοῦ Ἀμβακὸν ἤρχετο διὰ μέσου τοῦ ἀέρος· ὁ ἄγγελος ἐκόμιζε μαζί μὲ τὰ τρόφιμα καὶ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ διὰ νὰ μὴ δεινοπαθήσῃ ἀπὸ τὴν πείναν ὁ δίκαιος, ὁ προφήτης εἰς ἐλάχιστον χρόνον ἐπέταξεν ἐπάνω ἀπὸ τόσην ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ὅση ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν μέχρι τῆς Βαβυλῶνος¹³.

6. Ἐπίσης τί ἔκαμνεν ὁ λαὸς τῆς ἐρήμου, τοῦ ὁποῖου ἀρχηγὸς ἦταν ὁ Μωυσῆς; Πῶς οἰκονόμησε τὴν ζωὴν του ἐπὶ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια; Δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄνδρας πού νὰ

13. Δαν., Βῆλ καὶ δράκων, 30 κ.ξξ.

ληρός, οὐ ταμειῶν· καὶ τὴν τροφήν εἶχον ἄσπορον καὶ ἀνήρο-
τον καὶ τὰς πηγὰς ἐχορήγει πέτρα, οὐ πρότερον οὐσας, ἀλλ'
ἐκραγείσας ἐπὶ τῆς χρείας. Ἄφίημι τὸ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμεί-
σθαι τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, ἃ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων
5 πατρικῶς ἐνεδείξατο. Σὺ δὲ καρτέρησον ὀλίγον ἐπὶ τῆς συμ-
φορᾶς, ὡς ὁ γενναῖος Ἰώβ, καὶ μὴ περιτραπῆς ἐκ τοῦ κλύδωνος,
μηδὲν ἀποβάλης ὧν φέρεις ἀγωγίμων τῆς ἀρετῆς. Ὡς βαρύτεμον
ἐνθήκη τὴν εὐχαριστίαν διάσωσον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καὶ λήψη
καὶ σὺ τῆς εὐχαριστίας τὰ διπλασίονα τῆς τροφῆς. Μνημόνευε
10 τῆς ἀποστολικῆς ῥήσεως: «Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε». Πένης εἶ;
Ἄλλον ἔχεις πάντως πενέστερον. Σοὶ δέκα ἡμερῶν τὰ σιτία,
ἐκείνῳ μιᾶς. Ὡς καλὸς καὶ εὐγνώμων τὸ σὸν περιττὸν ἐπανί-
σωσον πρὸς τὸν ἐνδεῆ. Μὴ ὀκνήσης ἐκ τοῦ ὀλίγου δοῦναι, μὴ
προτιμήσης τὸ σὸν συμφέρον ἐκ τοῦ κοινῶν κινδύνου. Κἂν εἰς
15 ἓνα ἄρτον περιστῆ ἡ τροφή, ἐπιστῆ δὲ ταῖς θύραις ὁ ζητῶν,
προκόμισον ἐκ τοῦ ταμείου τὸν ἓνα, καὶ ἐπιθείς ταῖς χερσὶ
πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνας, εἰπέ λόγον ἔλεεινὸν ὁμοῦ καὶ εὐγνώ-
μονα: εἷς ἄρτος, ὃν ὄρᾳς, Κύριε, καὶ ὁ κίνδυνος προφανής, ἀλλ'
ἐγὼ τὴν σὴν ἐντολὴν ἐμοῦ προτίθημι, καὶ ἐκ τοῦ ὀλίγου δίδωμι
20 τῷ λιμώττοντι ἀδελφῷ· δὸς δὴ καὶ σὺ τῷ κινδυνεύοντι δούλω.
Οἶδά σου τὴν ἀγαθότητα, θαρρῶ καὶ τῇ δυνάμει· οὐχ ὑπερτί-
θεσαι εἰς χρόνον τὰς χάριτας, ἀλλὰ σκεδαννύεις ὅταν ἐθέλης
τὰς δωρεάς. Κἂν οὕτως εἴπῃς καὶ πράξῃς, ὃν δίδως ἐκ τῆς στε-
νώσεως ἄρτον, σπέρμα γίνεται γεωργίας, πολὺχρον ἀπογεννᾷ
25 τὸν καρπὸν, ἄρραβὸν τῆς τροφῆς, ἐλέου πρόξενος. Εἰπέ καὶ
σὺ τῆς χήρας τῆς Σιδωνίας ῥῆμα ἐν τοῖς ὁμοίοις, εὐκαίρως τῆς
ἱστορίας μνημόνευσον: «Ζῆ Κύριος, ὅτι τοῦτον ἔχω ἐν τῇ οἰ-

σπέρνη, οὔτε βόδι πού νά σύρη τὸ ἀλέτρι, οὔτε ἀλῶνι, οὔτε
πατητήρι, οὔτε ἀποθήκη, καὶ ὅμως εἶχαν τὴν τροφήν χωρὶς
σπορὰν καὶ ὄργωμα, καὶ ὁ βράχος ἐχορηγοῦσε τὰς πηγὰς, πού
πρῶτα δὲν ὑπῆρχαν, ἀλλ' ἐξετινάχθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην.
Παραλείπω νὰ ἀπαριθμήσω τὰ ἐπὶ μέρους τῆς προνοίας τοῦ
Θεοῦ, πού πολλὰς φορὰς κατὰ τρόπον πατρικὸν ἐνεφάνισεν εἰς
τοὺς ἀνθρώπους. Ἐσὺ δὲ νὰ ὑπομείνης ὀλίγον τὴν συμφορὰν, ὅ-
πως ὁ γενναῖος Ἰώβ, καὶ νὰ μὴ λυγίσῃς ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, μή-
τε νὰ ἀποβάλης τὰ ἐμπορεύματα τῆς ἀρετῆς. Σὰν πολὺτιμον
διαθήκη νὰ διαφυλάξῃς εἰς τὴν ψυχὴν σου τὴν εὐχαριστίαν
καὶ θὰ λάβῃς καὶ ἐσὺ διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην διπλασίαν ἀ-
πόλαυσιν. Νὰ ἐνθυμῆσαι τὸν ἀποστολικὸν λόγον «δι' ὅλα
νὰ εὐχαριστῆτε»¹⁴. Εἶσαι πτωχός; ἔχεις ἐξάπαντος ἄλλον
πτωχότερον ἀπὸ ἐσέ. Ἐχεις διὰ δέκα ἡμέρας τρόφιμα ἐσὺ; ἐκεῖ-
νος ἔχει διὰ μίαν. Σὰν καλὸς καὶ εὐγνώμων νὰ ἐξισώσης τὸ
περίσσευμά σου μὲ τὸν ἐνδεῆ. Μὴ διστάσης νὰ δώσης ἀπὸ τὸ
ὀλίγον. Μὴ προτιμήσης τὸ συμφέρον σου ἐμπρὸς εἰς τὴν κοινὴν
συμφορὰν. Καὶ ἂν ὁ ἄρτος σου περισσεύῃ κατὰ ἓνα ψωμί καὶ
σοῦ κτυπήσῃ τὴν πόρταν ὁ ζητιάνος, πάρε ἀπὸ τὴν ἀποθήκην
τὸ ἓνα ψωμί καὶ ἀφοῦ τὸ βάλῃς εἰς τὰ χέρια του ὕψωσε τὸ βλέμ-
μα σου εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰπέ λόγον θλιβερόν μαζί καὶ εὐ-
γνώμονα: ἓνα ψωμί, ὅπως βλέπεις, Κύριε, καὶ ὁ κίνδυνος εἶναι
ὀλοφάνερος. Ἄλλ' ἐγὼ θέτω τὴν ἐντολὴν σου ἐπάνω ἀπὸ ἐμέ
καὶ ἀπὸ τὸ ὀλίγον δίδω εἰς τὸν ἀδελφόν μου πού λιμοκτονεῖ.
Δῶσε λοιπὸν καὶ σὺ εἰς τὸν δοῦλόν σου, πού κινδυνεύει. Γνω-
ρίζω καλὰ τὴν ἀγαθότητά σου καὶ ἐλπίζω εἰς τὴν δυνάμιν σου.
Δὲν ἀναβάλλεις ἐπὶ πολὺ τὰς δωρεάς, ἀλλὰ τὰς σκορπᾷς, ὅταν
θέλῃς. Καὶ ἂν ἔτσι ὁμιλήσης καὶ ἐνεργήσης, τὸν ἄρτον πού δί-
δεις εἰς καιρὸν δυσκολίας, γίνεται σπόρος γεωργικός, ἀποφέρει
πλοῦσιον τὸν καρπὸν, εἶναι προκαταβολὴ τῆς τροφῆς, γίνεται
πρόξενος ἐλέους. Πῆς καὶ σὺ εἰς παρομοίας περιστάσεις τὸν λό-
γον τῆς χήρας τῆς Σιδωνίας. Θυμήσου ἐπικαίρως τὴν ἱστορίαν.
«Ζῆ Κύριος, δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον μία χούφταν

14. Α' Θεσσ. 5, 18.

κία μου μόνον εἰς διατροφήν ἐμοῖ καὶ τοῖς παιδίοις». Κἂν δὼς ἐκ τοῦ λείποντος, ἔξεις καὶ σὺ τὸν καμψάκην τοῦ ἐλαίου τῆ χάριτι βρούντα, τὴν ὕδριαν τῶν ἀλεύρων ἀκένωτον. Ἐπὶ γὰρ τῶν πιστῶν φιλοτίμως ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις μιμεῖται τὰ φρέατα, τὰ 5 αἰεὶ κενούμενα καὶ μὴ ἐξαντλούμενα, τὸ διπλοῦν ἀντεισάγουσα. Δάνεισον, ὁ ἄπορος, τῷ πλουσίῳ Θεῷ. Πίστευσον τῷ αἰεὶ εἰς πρόσωπον ἴδιον ὑπὲρ τοῦ θλιβομένου λαμβάνοντι, καὶ οἴκοθεν ἀποδιδόντι τὴν χάριν. Ἀξιόπιστος ἐγγυητής, πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης ἠπλωμένους ἔχων τοὺς θησαυρούς. Καὶ πλέων 10 ἐὰν ἀπαιτήσης τὸ δάνεισμα, λήψη ἐπὶ μέσον πελάγους σὺν τόκοις τὸ κεφάλαιον. Φιλοτιμεῖται γὰρ ἐν ταῖς προσθήκαις.

7. Τὸ τοῦ λιμώττοντος νόσημα, λιμός, οἰκτρὸν πάθος ἐστί. Λιμὸς ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὑπάρχει τὸ κεφάλαιον, πάντων θανάτων μοχθηρότερον τέλος οὗτος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν 15 ἄλλων κινδύνων, ἢ ξίφους ἀκμὴ τὴν τελευταίην ὀξέως ἐφίστησιν, ἢ πυρὸς ὄρμη συντόμως τὸ ζῆν ἀποσβέννυσιν, ἢ θηρία τοῖς ὁδοῦσι διασπαράξαντα ὅσα καίρια τῶν μελῶν οὐ συγχωρεῖ τῆ παρολκῆ τῆς ὀδύνης τιμωρηθῆναι. Λιμὸς δὲ ἀργὸν ἔχει τὸ κακόν, παρελκουσαν τὴν ἀλγηδόνα, ἐγκαθημένην τὴν νόσον 20 καὶ ἐμφωλεύουσαν, θάνατον αἰεὶ παρόντα καὶ αἰεὶ βραδύνοντα. Τὸ γὰρ κατὰ φύσιν ὕγρον ἐκδαπανᾷ, τὸ θερμὸν καταφύχει, τὸν ὄγκον συστέλλει, τὴν δύναμιν κατ' ὀλίγον ἀπομαραίνει. Ἡ σὰρξ ὡς ἀράχιον τοῖς ὀστέοις περικείται. Ὁ χροῦς ἄνθος οὐκ ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ ἐρυθρὸν φεύγει, ἐκτηκομένου τοῦ αἵμα- 25 τος· τὸ λευκὸν οὐκ ἐστί, τῆ ἰσχνότητι τῆς ἐπιφανείας μελαινομένης· πελιδνὸν δὲ τὸ σῶμα, ὠχρότητι καὶ τῷ μέλανι ἐλεεινῶς ἐκ τοῦ πάθους κιρνώμενον, γόνατα οὐ βαστάζοντα, ἀλλὰ πρὸς βίαν ἐλκόμενα. Φωνὴ λεπτὴ καὶ ἀδρανής, ὀφθαλμοὶ ἐνασθενοῦν-

ἀλεύρου διὰ τὴν διατροφήν ἐμοῦ καὶ τῶν παιδιῶν μου»¹⁵. Καὶ ἐὰν δώσης ἀπὸ τὸ ὑστέρημα, θὰ ἔχης καὶ σὺ τὸ λαδοδοχεῖον κατάμεστον ἀπὸ δωρεᾶν καὶ τὴν ἀλευραποθήκην ἀκένωτον. Διότι διὰ τοὺς πιστοὺς φιλοτίμως ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ εἰσάγη τὸ διπλάσιον μιμεῖται τὰ πηγάδια, τὰ ὅποια πάντοτε ἀδειάζουν ἀλλὰ δὲν ἐξαντλοῦνται. Δάνεισε σὺ ὁ ἄπορος, εἰς τὸν πλούσιον Θεόν. Δῶσε ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὸν ποῦ πάντοτε θεωρεῖ προσωπικὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπόχρεον, δι' αὐτὰ ποῦ δίδεις εἰς αὐτὸν ποῦ θλίβεται καὶ ἀνταποδίδει τὴν εὐεργεσίαν ἀπὸ τὰ ἰδικά του ἀγαθὰ. Εἶναι ἀξιόπιστος ἐγγυητής, διότι ἔχει ἀπλωμένους τοὺς θησαυρούς του εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἐὰν, ἐνῶ πλέεις, ἀπαιτήσης τὸ δάνειον, θὰ λάβῃς τὸ κεφάλαιον μαζί μὲ τοὺς τόκους εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους. Διότι φιλοδοξεῖ νὰ διδῇ περισσότερα.

7. Ἡ πείνα εἶναι ἡ ἀρρώστια αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος πεινᾷ. Αὐτὴ εἶναι φοβερὰ ἀσθένεια. Ἡ πείνα εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ φοβερώτερος θάνατος ἀπὸ ὅλους τοὺς θανάτους. Διότι εἰς τοὺς ἄλλους κινδύνους ἢ ἡ κόψη τοῦ ξίφους ταχέως ἐπιφέρει τὸν θάνατον ἢ ἡ ὄρμη τῆς φωτιᾶς ἀποτόμως σβήνει τὴν ζωὴν ἢ τὰ θηρία μὲ τὰ δόντια ἀφοῦ κατασπαράξουν τὰ ζωτικώτερα ἀπὸ τὰ μέλη, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν τιμωρίαν μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ὀδύνης. Ἡ πείνα ὅμως ἐπιβραδύνει τὸ κακόν. Παρατείνει τὸν πόνον μὲ τὸ νὰ ἐνεδρεύη καὶ νὰ λουφάζη ἡ ἀρρώστια καὶ μὲ τὸ νὰ κάμνη ὥστε πάντοτε ὁ θάνατος νὰ εἶναι παρὼν καὶ πάντοτε νὰ βραδύνη. Διότι δαπανᾷ τὸ ὕγρον ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν ὀργανισμόν, καταστέλλει τὴν θερμότητα, περιορίζει τὸ βάρος, μαραζώνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν δύναμιν. Ἡ σὰρκα κολλᾷ ὡσάν ἀράχνη εἰς τὰ κόκκαλα. Τὸ χρῶμα δὲν εἶναι ἀνθηρόν. Διότι τὸ κόκκινον ὑποχωρεῖ μὲ τὴν φθορὰν τοῦ αἵματος καὶ ἡ λευκότης δὲν ὑπάρχει, ἀφοῦ ἡ ἐπιδερμίδα μελανιάζει ἀπὸ τὴν ἰσχνότητα. Μαυροκιτρινίζει τὸ σῶμα, διότι ἀπὸ τὴν νόσον ἀνακατῶνεται οἰκτρῶς ἢ ὠχρότης μὲ τὸ μαῦρον. Τὰ γόνατα δὲν ἀντέχουν, ἀλλὰ λυγίζονται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην. Ἡ φωνὴ εἶναι λεπτὴ καὶ ἀδύνατη. Τὰ μάτια ἀσθε-

15. Γ' Βασιλ. 17, 12.

τες ταῖς κοιλότησιν, εἰκῆ ταῖς θήκαις ἐναποκείμενοι, ὡς τὰ τοῖς ἐλύτροις ἐμψυγέτα τῶν ἀκροδρύων. Γαστήρ κενὴ καὶ συμπεπιτωκυῖα καὶ ἄμορφος, οὐκ ὄγκον, οὐ φυσικὴν τῶν σπλάγχχνων ἐπίτασιν ἔχουσα, τοῖς ὀστέοις δὲ τοῦ νώτου προσπεπλα-
 5 σμένη. Ὁ οὖν τοιοῦτον σῶμα παρατρέχων, πόσων κολάσεων ἄξιος; τίνα δὲ ὠμότητος ὑπερβολὴν καταλείπει; πῶς δὲ οὐκ ἄξιος τοῖς ἀνημέροις τῶν θηρίων συναριθμῆσθαι, ὁρᾶσθαι δὲ ἐναγῆς καὶ ἀνδροφόνο; Ὁ γὰρ ἔχων ἐν ἐξουσίᾳ τὴν τοῦ κακοῦ
 10 θεραπείαν, ἐκὼν δὲ καὶ πρὸς πλεονεξίαν ὑπερτιθέμενος, εἰκότως ἂν ἐν τῷ ἴσῳ τῶν ἀτοχείρων καταδικάζοιτο. Τὸ τοῦ λιμοῦ πάθος κατηνάγκασε πολλοὺς πολλάκις καὶ τοὺς ὄρους κινήσαι τῆς φύσεως, ἄφασθαι μὲν ἄνθρωπον τῶν ὁμοφύλων σωματίων, μητέρα δὲ παῖδα, ὃν ἐκ τῆς γαστρὸς προήγαγε, πάλιν τῇ γαστρί κακῶς ὑποδέξασθαι. Καὶ τοῦτο τὸ δράμα ἰουδαϊκῆ ἑτρα-
 15 γώδησεν ἱστορία, ἣν Ἰώσηπος ἡμῖν ὁ σπουδαῖος συνεγράψατο, ὅτε τὰ δεινὰ πάθη τοὺς Ἱεροσολυμίτας κατέλαβε, τῆς εἰς τὸν Κύριον δυσσεβείας ἐνδίκους τιμωρίας τιννύοντας. Ὁρᾶς καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον Θεὸν τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθῶν πολλάκις παρατρέχοντα, ἐπὶ δὲ τοῖς πεινῶσι συμπαθῶς σπλαγχνιζόμε-
 20 νον· «Σπλαγχνίζομαι γάρ, φησὶν, ἐπὶ τὸν ὄχλον». Διὸ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ κρίσει, ἐνθα προσκαλεῖται τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, τὴν πρώτην τάξιν ὁ μεταδοτικὸς ἐπέχει· ὁ τροφεύς, πρωτοστάτης τῶν τιμωμένων, ὁ τὸν ἄρτον χορηγήσας, πρὸ πάντων καλεῖται ὁ χρηστὸς καὶ εὐμετάδοτος πρὸ τῶν ἄλλων δικαίων
 25 τῇ ζωῇ παραπέμπεται. Ὁ ἀκοιωνήτος καὶ φειδωλὸς πρὸ πάντων ἁμαρτωλῶν τῷ πυρὶ παραδίδοται. Ἐπὶ τὴν μητέρα σε τῶν

νικὰ εἰς τὰς κόγχας, παραμένουν ἀνώφελα εἰς τὰς κόγχας τῶν, ὅπως ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς καρπούς ποὺ ἀποξηραίνονται εἰς τὰ κελύφη τῶν. Ἡ κοιλία ἀδειανὴ καὶ ζαρωμένη, ἄμορφος, χωρὶς βάρους, δὲν ἔχει τὸν φυσικὸν τόνον τῶν σπλάγχχνων καὶ εἶναι κολλημένη εἰς τὰ κόκκαλα τοῦ ὀπισθίου μέρους. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ περιφρονεῖ ἓνα τέτοιο σῶμα πόσας κολάσεις ἀξίζει; Ποῖαν δὲ ὑπερβολὴν σκληρότητος δὲν θὰ ξεπεράσῃ; Πῶς δὲν ἀξίζει νὰ συγκαταριθμηθῇ εἰς τὰ ἀνήμερα ἀπὸ τὰ θηρία καὶ νὰ θεωρηταὶ μολυσμένος καὶ ἀνθρωποκτόνος; Διότι αὐτός, ποὺ εἰς τὸ χέρι του εἶναι νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν καὶ ποὺ μὲ τὴν θέλησίν του ἀναβάλλει ἐξ αἰτίας τῆς πλεονεξίας, εὐλόγως θὰ ἤμποροῦσε νὰ καταδικάζεται ἐξ ἴσου μὲ αὐτοὺς ποὺ ἰδιοχείρως διαπράττουν τὸν φόνον. Τὸ κακὸν τῆς πείνης ἐξηνάγκασε πολλὰς φορὰς πολλοὺς νὰ παραβιάσουν καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Νὰ φάγη δηλαδὴ ἄνθρωπος τὰ σώματα τῶν συγγενῶν, ἢ μητέρα δὲ τὸ παιδί της ποὺ ἀπὸ τὴν κοιλίαν της ἐγέννησε νὰ τὸ δεχθῇ ἀδίκως καὶ πάλιν εἰς τὴν κοιλίαν της. Καὶ τὸ δράμα αὐτὸ τὸ διεκτραγώδησε ἡ ἰουδαϊκὴ ἱστορία, ποὺ συνέταξεν ὁ σπουδαῖος κατὰ τὴν γνώμην μου Ἰώσηπος¹⁶, τότε ποὺ τὰ φοβερὰ πάθη κατέλαβαν τοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ, ποὺ ἐπλήρωναν ἔτσι τὰς δικαίας τιμωρίας διὰ τὴν ἀσέβειάν των εἰς τὸν Θεόν. Βλέπετε ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἰδικὸς μας Θεὸς τὰ μὲν ἄλλα ἀπὸ τὰ παθήματα παραβλέπει, τοὺς πεινῶντας ὅμως μὲ συμπάθειαν εὐσπλαγχνίζεται. «Σπλαγχνίζομαι, λέγει, τὸν λαόν»¹⁷. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν τελικὴν κρίσιν, ἐκεῖ ὅπου προσκαλεῖ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, τὴν πρώτην θέσιν κατέχει αὐτὸς ποὺ δίδει. Αὐτὸς ποὺ τρέφει εἶναι πρῶτος εἰς τοὺς τιμωμένους. Αὐτὸς ποὺ ἐχορήγησε τὸν ἄρτον προσκαλεῖται πρῶτα ἀπ' ὅλους. Ὁ ἀγαθὸς καὶ μεταδοτικὸς μεταβαίνει εἰς τὴν ζωὴν πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους δικαίους¹⁸. Αὐτὸς ποὺ δὲν κοινωνεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πλησίον καὶ ὁ τσιγκούνης παραδίδοται εἰς τὴν φωτιάν

16. Περὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ πολέμου, Βιβλίον 7, 8.

17. Ματθ. 15, 32.

18. Ματθ. 25, 34.

ἐντολῶν ὁ καιρὸς καλεῖ· καὶ σφόδρα μερίμνησον, ἵνα σε μὴ παρέλθῃ ὁ τῆς πανηγύρεως καὶ τῶν συναλλαγμάτων καιρὸς. ῥεῖ γὰρ ὁ χρόνος καὶ οὐκ ἐκδέχεται τὸν βραδύνοντα· ἐπείγονται αἱ ἡμέραι, τὸν ὀκνηρὸν παρατρέχουσι. Καὶ ὡς οὐκ ἔστι ρεῦ-
 5 μα ποταμοῦ στῆσαι, εἰ μὴ τις κατὰ τὴν πρώτην ἐντευξιν καὶ προσβολὴν ἀνελόμενος εἰς δέον τῷ ὕδατι χρήσαιτο, οὕτως οὐδὲ τὸν χρόνον ταῖς ἀναγκαστικαῖς περιόδοις ἐλανόμενον ἐπισχεῖν, οὐδὲ παρελθόντα ἀναλῦσαι εἰς τὸ κατόπιον, εἰ μὴ τις προσάγοντος λάβοιτο. Καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐντολὴν ὡς φεύγου-
 10 σαν κάτασχε καὶ ἐπιτέλεσον, καὶ λαβόμενος πανταχόθεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιδραξαι. Δὸς ὀλίγα καὶ πολλὰ κτῆσαι· λύσον τὴν πρωτότυπον ἁμαρτίαν τῇ τῆς τροφῆς μεταδόσει. Ὡς γὰρ Ἀδὰμ κακῶς φαγὼν, τὴν ἁμαρτίαν παρέπεμψεν, οὕτως ἐξαλείφομεν ἡμεῖς τὴν ἐπίβουλον βρῶσιν, ἐὰν χρειᾶν ἀδελφοῦ
 15 καὶ λιμὸν θεραπεύσωμεν.

8. Λαοί, ἀκούσατε, Χριστιανοί, ἐνωτίσασθε, ὅτι τάδε λέγει Κύριος, οὐ δημηγορῶν αὐτοφώνως, τοῖς δὲ τῶν δούλων στόμασιν ἐνηγῶν ὡς ὄργανοις. Μὴ φανῶμεν οἱ λογικοὶ τῶν ἀλόγων ὠμότεροι. Ἐκεῖνα γὰρ τοῖς ἐκ τῆς γῆς φρονομένοις παρὰ
 20 τῆς φύσεως ὡς κοινῇ κέχρηται. Καὶ προβάτων ἀγέλαι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ καταβόσκονται ὄρος, ἵπποι δὲ παμπληθεῖς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατανέμονται πεδιάδα, καὶ πάντα τὰ καθ' ἕκαστον οὕτως ἀλλήλοις ἀντιπαραχωρεῖ τῆς ἀναγκαίας τῶν χρειῶν ἀπολαύσεως, ἡμεῖς δὲ ἐγκολπιζόμεθα τὰ κοινά, τὰ τῶν πολλῶν
 25 μόνοι ἔχομεν. Αἰδεσθῶμεν Ἑλλήνων φιλόνηρωπα διηγῆματα. Παρὰ τισιν ἐκείνων νόμος φιλόνηρωπος μίαν τράπεζαν, καὶ κοινὰ τὰ σιτία, μίαν ἐστίαν σχεδὸν τὸν πολυάνθρωπον δήμον

19. Ματθ. 25, 41.

20. Ἐνταῦθα ὁ Βασίλειος ὑπαινίσσεται μᾶλλον τὴν σπαρτιατικὴν πολιτείαν, ἢ ὅποια εἶχε θεσπίσει κοινὰ συσσίτια, ὄχι βεβαίως ἀπὸ λόγους φιλανθρωπικούς.

πρῶτος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἁμαρτωλοῦς¹⁹. Ὁ καιρὸς σε καλεῖ εἰς τὴν μητέρα τῶν ἐντολῶν. Καὶ νὰ φροντίσης πάρα πολὺ διὰ νὰ μὴ χάσης τὸν καιρὸν τῆς πανηγύρεως καὶ τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Διότι ὁ χρόνος τρέχει καὶ δὲν περιμένει αὐτὸν ποὺ ἀργοπορεῖ. Αἱ ἡμέραι φεύγουν καὶ προσπερνοῦν τὸν ὀκνηρὸν. Καὶ ὅπως δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ σταματήσει τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, ἐκτὸς ἐὰν κάποιος χρησιμοποίησῃ ὅπως πρέπει τὸ νερόν, ἀφοῦ τὸ ἀνακόψῃ, κατὰ τὴν πρώτην συνάντησιν καὶ ὄρμην, ἔτσι οὔτε τὸν χρόνον, ποὺ τρέχει σύμφωνά με τὴν ἀναγκαστικὴν πορείαν, ἠμπορεῖ νὰ συγκρατήσει, οὔτε ἀφοῦ περάσῃ νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ εἰς τὰ ὀπίσω, ἐκτὸς ἐὰν κάποιος τὸν προλάβῃ, ὅταν ἔρχεται. Καὶ διὰ τοῦτο κράτησε τὴν ἐντολὴν ὡσάν νὰ φεύγῃ καὶ ἐφάρμοσέ τὴν καὶ ἀφοῦ τὴν συλλάβῃς ἀπὸ παντοῦ ἄρπαξέ τὴν εἰς τὰς ἀγκάλας σου. Δῶσε ὀλίγα καὶ ἀπόκτησε πολλά. Ἐξαφάνισε τὴν πρωταρχικὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς μεταδόσεως τῆς τροφῆς. Διότι, ὅπως ὁ Ἀδὰμ ποὺ παρανόμως ἔφαγε, μετέδωσε τὴν ἁμαρτίαν, ἔτσι ἡμεῖς ἐξαλείφομεν τὴν πονηρὰν βρῶσιν, ἐὰν θεραπεύσωμεν τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν πείναν τοῦ ἀδελφοῦ.

8. Λαοί, ἀκούστε! Χριστιανοί, ἀκούστε προσεκτικά! Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος. Δὲν ὀμιλεῖ εἰς τὸν λαὸν με τὴν φωνὴν του, ἀλλὰ με τὰ στόματα τῶν δούλων του, ὡσάν με ὄργανά του, σαλπίζει. Ἄς μὴ φανοῦμεν ἡμεῖς οἱ λογικοὶ σκληρότεροι ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα. Διότι ἐκεῖνα ἀπὸ κοινοῦ χρησιμοποιοῦν αὐτὰ ποὺ βλαστάνει ἐκ φύσεως ἢ γῆ. Καὶ τὰ κοπάδια τῶν προβάτων βοσκοῦν εἰς ἓνα καὶ τὸ ἴδιον βουνόν. Πάμπολλα ἄλογα μίαν καὶ τὴν ἴδιαν πεδιάδα καταλαμβάνουν ὡς βοσκότοπον. Καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ζώων ἔτσι μεταξύ των τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο παραχωροῦν τὴν ἀναγκαίαν ἀπόλαυσιν τῶν τροφῶν. Ἡμεῖς ὅμως οἰκαιοποιοῦμεθα τὰ κοινὰ καὶ κατέχομεν μόνοι αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν εἰς τοὺς πολλοὺς. Ἄς ἐντρεπώμεθα τὰ φιλόνηρωπα διηγῆματα τῶν εἰδωλολατρῶν. Εἰς μερικοὺς ἐξ αὐτῶν νόμος φιλόνηρωπος ἀπειργάζετο μίαν τράπεζαν καὶ κοινὰ τρόφιμα, καὶ σχεδὸν μίαν οἰκογένειαν τὸν πολυάνθρωπον λαόν²⁰. Ἄς ἀ-

ἀπεργάζεται. Καταλείψωμεν τοὺς ἕξωθεν καὶ ἐπέλθωμεν τὸ τῶν τρισχιλίων ὑπόδειγμα· τὸ πρῶτον τῶν Χριστιανῶν ζηλώσωμεν σύνταγμα, ὅπως ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά, ὁ βίος, ἡ ψυχὴ, ἡ συμφωνία, ἡ τράπεζα κοινή, ἀδιαίρετος ἀδελφότης, ἀγάπη ἀνυπόκριτος, τὰ πολλὰ σώματα ἐν ἐργαζομένῃ, τὰς διαφορὰς ψυχὰς εἰς μίαν ὁμόνοιαν ἀρμόζουσα. Πολλὰ τῆς φιλαδελφίας ἔχεις ἐκ Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐκ τῆς Νέας τὰ ὑποδείγματα. Πρεσβύτην ἐὰν ἴδῃς λιμώττοντα, μετὰστείλαι καὶ θρέφον, ὡς Ἰωσήφ τὸν Ἰακώβ. Ἐχθρὸν ἐὰν εὕρῃς στενούμενον, μὴ ἐπιβάλλῃς τῇ ὀργῇ τῇ κατεχούσῃ τὴν ἄμνηναν, ἀλλὰ θρέφον ὡς ἐκεῖνος τοὺς ἀδελφούς τοὺς πωλήσαντας. Ἐὰν ἐντύχῃς νεωτέρω καταπονομένῳ, οὕτω δάκρυσον, ὡς ἐκεῖνος τὸν Βενιαμὴν τὸν τοῦ γήριος υἱόν. Πειράζει καὶ σέ, τυχόν, ἡ πλεονεξία, ὡς τὸν Ἰωσήφ ἡ δέσποινα, ἔλκει σε τῶν ἱματίων, ἵνα τῆς ἐντολῆς καταφρονήσῃς, καὶ φιλήσῃς μᾶλλον ἐκείνην τὴν φιλόχρυσον καὶ φιλόκοσμον, παρὰ τὸ τοῦ Δεσπότητος πρόσταγμα. Ὅταν δὴ ἔλθῃ λογισμὸς τῇ ἐντολῇ ἐκείνῃ πολεμῶν, καὶ τὸν σὺ φρονα νοῦν εἰς τὴν φιλαργυρίαν ἐπισπώμενος, τῆς φιλαδελφίας καταναγκάζων ἀμελεῖν καὶ κατέχων πρὸς αὐτήν, πρόσρριπον καὶ σὺ τὰ ἱμάτια, ὀργισθεὶς ἀναχώρησον· φύλαξον τῷ Κυρίῳ τὴν πίστιν, ὡς ἐκεῖνος τῷ Πεντεφοῦν· ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ τὴν ἔνδειαν οἰκονόμησον, ὡς ἐκεῖνος ἐν τοῖς ἑπτὰ. Μὴ τὰ πάντα τῇ ἡδονῇ, δός τι καὶ τῇ ψυχῇ. Καὶ δύο σοι νόμισον εἶναι θυγατέρας· τὴν εὐπάθειαν τὴν ἐνθάδε καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Εἰ μὴ θελήσῃς τὰ πάντα δοῦναι τῇ κρείττονι, μέρισον γοῦν ἐξ ἴσης

21. Πράξ. 2, 44.

22. Γέν. 45, 13.

23. Γέν. 42, 12.

24. Γέν. 37, 28.

φήσωμεν τοὺς ἐθνικούς καὶ ὡς ἔλθωμεν εἰς τὸ παράδειγμα τῶν τριῶν χιλιάδων. Ὅς ζηλέψωμεν τὴν πρώτην ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, ὅπου τὰ πάντα ἦταν κοινὰ εἰς αὐτούς²¹, δηλαδὴ ἡ ζωὴ, ἡ ψυχὴ, ἡ συμφωνία, ἡ κοινή τράπεζα, ἡ ἀδιαίρετος ἀδελφότης, ἡ ἀνυπόκριτος ἀγάπη, ποὺ ἦν ὡνεὶ εἰς ἓνα τὰ πολλὰ σώματα, καὶ συνήρμοζε τὰς διαφορὰς ψυχὰς εἰς μίαν ὁμόνοιαν. Ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης ἔχεις πολλὰ παραδείγματα φιλαδελφίας. Ἐὰν ἀντικρύσῃς γέροντα ποὺ πεινᾷ νὰ τὸν καλέσῃς καὶ νὰ τὸν θρέψῃς, ὅπως ὁ Ἰωσήφ τὸν Ἰακώβ²². Ἐὰν εὕρῃς ἐχθρὸν ποὺ εὐρίσκεται εἰς δυσκολίαν μὴ προσθέσῃς εἰς τὴν ὀργὴν ποὺ σὲ κατέχει τὴν ἐκδίκησιν, ἀλλὰ νὰ τὸν θρέψῃς ὅπως ἐκεῖνος ἔθρεψε τοὺς ἀδελφούς,²³ ποὺ τὸν ἐπώλησαν²⁴. Ἐὰν συναντήσῃς νεώτερον ποὺ καταπονεῖται, νὰ κλαύσῃς ἔτσι, ὅπως ἐκεῖνος τὸν Βενιαμὴν, τὸ παιδί τῶν γερατειῶν²⁵. Ἴσως νὰ πειράζῃ καὶ σὲ ἡ πλεονεξία, ὅπως ἡ κυρία τὸν Ἰωσήφ· σὲ τραβᾷ ἀπὸ τὰ ἐνδύματα²⁶, διὰ νὰ παραβῆς τὴν ἐντολὴν καὶ νὰ ἀγαπήσῃς περισσότερο ἐκείνην ποὺ ἀγαπᾷ τὰ χρυσαφικά καὶ τὰ στολίδια, παρὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Δεσπότητος. Ὅταν λοιπὸν ἔλθῃ λογισμὸς ποὺ καταπολεμεῖ τὴν ἐντολὴν αὐτὴν καὶ προσελκύει τὸν ἐγκρατῆ νοῦν εἰς τὴν φιλαργυρίαν, καὶ σὲ ἐξαναγκάζει νὰ ἀδιαφορήσῃς διὰ τὴν φιλαδελφίαν καὶ σὲ κρατᾷ πλησίον τῆς, ρίξε καὶ σὺ κάτω τὰ ἐνδύματα, καὶ ὠργισμένος φύγε. Νὰ διατηρήσῃς τὴν πίστιν εἰς τὸν Κύριον, ὅπως ἐκεῖνος εἰς τὸν Πετεφοῦν²⁷. Νὰ μεριμνήσῃς δι' ἓν ἔτος, ὅπως ἐκεῖνος ἐμερίμνησε δι' ἑπτὰ ἔτη. Μὴ δίδῃς τὰ πάντα εἰς τὴν ἡδονήν, δῶσε καὶ κάτι εἰς τὴν ψυχὴν. Καὶ νὰ πιστέψῃς πὼς ἔχεις δύο θυγατέρας· τὴν καλοπέρασιν ἐδῶ καὶ τὴν οὐράνιον ζωὴν. Ἐὰν δὲν θελήσῃς νὰ τὰ δώσῃς ὅλα εἰς τὴν ἀνωτέραν, μοίρασα τα λοιπὸν ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὴν ἀκόλαστον κόρην καὶ εἰς τὴν ἀγα-

25. Γέν. 43, 13.

26. Γέν. 39, 12.

27. Γέν. 39, 8 - 12.

τῇ τε ἀκολάστῳ παιδί καὶ τῇ σώφρονι. Μὴ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν ὑπέρπλουτον δείξης, γυμνὴν δὲ τὴν ἄλλην καὶ ῥακίους ἡμφιεσμένην, ἥνικα ἂν δέῃ σε τῷ Χριστῷ παραστήναι καὶ εἰς ὄψιν ἔλθειν τοῦ κριτοῦ, νύμφης ἔχουσαν σχῆμα καὶ κλῆσιν τὴν κατ' 5 ἀρετὴν ζωὴν. Μὴ τοίνυν ἄμορφον καὶ ἄκοσμον παραστήσης τῷ νυμφίῳ τὴν νύμφην, ἵνα μὴ θεασάμενος ἀποκλίνῃ τὸ πρόσωπον καὶ ἰδὼν μισήσῃ καὶ τὴν συνάφειαν ἀπαρνήσῃται. Ἐὰν στείλας αὐτὴν τῷ προσήκοντι κόσμῳ, τήρησον εὐμορφον τῇ προθεσμίᾳ τῶν γάμων, ἵνα καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν φρονίμων παρ- 10 θένων ἀνάγῃ τὴν λαμπάδα, ἔχουσα τὸ πῦρ τῆς γνώσεως ἄσβεστον καὶ μὴ λείπουσα τῶν κατορθωμάτων τὸ ἔλαιον, ἵν' ἔργοις ἢ θεοφορομένη προφητεία βεβαιωθῇ, ἐφαρμογή δὲ καὶ τῇ σῇ ψυχῇ τὸ λεχθέν «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου, ἐν ἱματισμῷ διαχρῦσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη. Ἄκου- 15 σον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλίνον τὸ ὄσ σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου». Ταῦτα γὰρ γενικῶς προανεφώνησεν ὁ ψαλμωδός, τοῦ γενικοῦ σώματος προκηρύσσων τὴν ὥραν· ἐφαρμόσει δὲ κυρίως καὶ τῇ ἐκάστῳ ψυχῇ, εἴπερ ἐκ τῶν καθ' ἕνα ἔχει ἡ Ἐκκλησία τὸ σύστημα.

20 9. Προνόησόν μοι λογικῶς τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, ὃ μὴ διὰ κέρδος αἰσχρὸν προδοῦς. Καταλείπει σε σῶμα, τὸ σὸν γνώρισμα τῷ βίῳ. Εἰς δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ προσδοκωμένου κριτοῦ, καὶ ἀναμφιβόλως ἤξοντος, ἀποκλείσεις μὲν σεαυτῶν τὴν τῶν τιμῶν δόξιν καὶ τὴν ἐπουράνιον δόξαν, ἀνοίξεις δὲ πῦρ 25 ἄσβεστον καὶ γέενναν καὶ κολαστήρια καὶ πικροὺς ἐν ὀδύνας αἰῶνας, ἀντὶ μακρῶς καὶ μακαρίας ζωῆς. Μὴ με νομίσης, ὡσπερ μητέρα τιὰ ἢ τροφόν, ψευδῇ σοι μορμολύκεια ἐπισείειν,

θὴν. Νὰ μὴ παρουσιάσης τὴν ἐδῶ διαγωγὴν σου βαθύπλουτον καὶ τὴν ἄλλην γυμνὴν καὶ ἐνδεδυμένην μὲ ἐμβαλώματα, ἀλλ' ὅταν χρειασθῇ νὰ παραστής εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀντιμετωπίσης τὸν κριτὴν, ἢ κατ' ἀρετὴν ζωὴν νὰ ἔχη νυμφικὸν ἔνδυμα καὶ πρόσκλησιν. Μὴ λοιπὸν παρουσιάσης εἰς τὸν νυμφίον τὴν νύμφην δύσμορφον καὶ ἀστόλιστον, διὰ νὰ μὴ τὴν ἰδῇ καὶ γυρίσῃ τὸ πρόσωπόν του καὶ ἀφοῦ τὴν ἰδῇ τὴν μισήσῃ καὶ ἀρνηθῇ τὸν γάμον. Ἐὰν ἀφοῦ τὴν ἀρματώσης μὲ τὸν στολισμὸν ποῦ ἀρμόζει, νὰ τὴν διαφυλάξῃς ὁμορφην ὡς τὴν προθεσμίαν τῶν γάμων. Διὰ νὰ ἀνάγῃ καὶ αὐτὴ μαζί μὲ τὰς φρονίμους παρθένους τὴν λαμπάδα²⁸, νὰ διατηρήσῃ ἄσβεστον τὴν φλόγα τῆς γνώσεως καὶ νὰ μὴ τῆς λείψῃ τὸ λάδι τῶν καλῶν ἔργων. Διὰ νὰ ἐπαληθευθῇ ἔτσι ἐμπράκτως ἡ θεία προφητεία καὶ εὐρὴ ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ψυχὴν σου ὁ λόγος· «στέκεται εἰς τὰ δεξιὰ σου ἡ βασίλισσα ἐνδεδυμένη καὶ στολισμένη μὲ ἔνδυμασίαν χρυσοκέντητον. Ἄκουσε κόρη, καὶ ἰδὲ καὶ κλίνε τὸ αὐτί σου, ὁ βασιλεὺς θὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν ὁμορφίαν σου»²⁹. Αὐτὰ βεβαίως γενικὰ προανήγγειλεν ὁ ψαλμωδός, προφητεύων τὴν ὠραιότητα ὀλοκλήρου τοῦ σώματος. Κατὰ κύριον λόγον δὲ θὰ εὐρὴ ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ καθενός, ἀφοῦ βέβαια ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα.

9. Σκέψου, παρακαλῶ, λογικὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, τὸ ὁποῖον μὴ προδίδῃς λόγῳ αἰσχροκερδίας. Τὸ σῶμα ποῦ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν σου εἰς τὴν ζωὴν θὰ σὲ ἀφήσῃ. Εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ κριτοῦ ποῦ ἀναμένεται καὶ ποῦ ἀναμφιβόλως θὰ ἔλθῃ, θὰ ἀποκλείσης μὲν διὰ τὸν ἑαυτὸν σου τὴν ἀπονομήν τῶν τιμῶν καὶ τὴν ἐπουράνιον δόξαν καὶ θὰ ἀνοίξης τὴν ἄσβεστον φωτιάν, τὴν γέενναν, τὰ κολαστήρια καὶ τοὺς πικροὺς ἀπὸ τὰς ὀδύνας αἰῶνας, ἀντὶ τῆς αἰωνίου καὶ μακαρίας ζωῆς. Μὴ με πάρῃς, ὡσὰν κάποιαν μητέρα ἢ τροφόν, πῶς σοῦ ἐπισείω ψεύτικα μορμολύκεια, ὅπως ἐκείναι συνηθίζουν νὰ

28. Ματθ. 25, 4.

29. Ψαλμ. 44, 10-11.

ὡσπερ ἐκεῖναι ποιεῖν περὶ τοὺς νηπίους τῶν παιδῶν εἰώθασιν, ὅταν θρηνώσιν ἄτακτα καὶ ἀπέραντα, δι' ἐπιπλάστων διηγημάτων κατασιγάζουσι. Ταῦτα δὲ οὐ μῦθος, ἀλλὰ λόγος, ἀφενδεῖ προκεκηρυγμένος φωνῆ. Καὶ ἴσθι γε ἀκριβῶς κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν πρόρρησην, «Ἰῶτα ἐν ἧ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ». Ἐν τῇ 5
 Ἄλλὰ καὶ σῶμα τὸ ἐν θήκαις ἀφανισθὲν ἀναστήσεται, καὶ ψυχὴ ἢ αὐτὴ ἢ τῷ θανάτῳ ἀποκλεισθεῖσα, πάλιν ἐνοικήσει τῷ σώματι. Καὶ τῶν βεβιωμένων ἔλεγχος ἀκριβῆς παραστήσεται, οὐκ ἄλλων μαρτυρούντων, ἀλλ' αὐτῆς μαρτυρούσης τῆς συνει- 10
 δήσεως. Ἐκάστῳ δὲ τὰ πρὸς ἀξίαν παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ ἀντιμετρηθήσεται. Αὐτῷ πρέπει δόξα, κράτος καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

30. Ματθ. 5, 18. Πλείονα διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χωρίου βλέπε Σ. Ν. Σάκκου, Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Κ. Διαθήκης, τεῦχος Α', Ἀθήναι 1970, σελ. 16 - 20.

κάμνουν εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ, ὅταν θρηνοῦν ἄτακτα καὶ συνεχῶς τὰ καθησυχάζουν μὲ φανταστικά διηγήματα. Αὐτὰ δὲ εἶναι παραμῦθι, ἀλλὰ λόγος ποῦ ἔχει κηρυχθῆ πρὸ πολλοῦ ἀπὸ ἀδιάφυστον φωνῆν. Καὶ γνώριζε ἐπακριβῶς ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν εὐαγγελικὴν προφητείαν «ἓνα γιῶτα ἢ ἓνα γράμμα δὲν θὰ καταργηθῆ ἀπὸ τὸν νόμον μέχρις ὅτου γίνουσι ὅλα»³⁰. Ἄλλὰ καὶ τὸ σῶμα ποῦ ἔχει ἐξαφανισθῆ εἰς τοὺς τάφους θὰ ἀναστηθῆ καὶ ἡ ἴδια ἢ ψυχὴ ποῦ μὲ τὸν θάνατον ἔχει ἀποχωρισθῆ, πάλιν θὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ σῶμα. Καὶ θὰ γίνῃ ἀκριβῆς ἔλεγχος τῶν πράξεων τῆς ζωῆς κατὰ τὸν ὅποιον δὲν θὰ μαρτυρήσουσι ἄλλοι, ἀλλ' ἡ ἴδια ἢ συνείδησις θὰ καταθέσῃ ὡς μάρτυς. Εἰς τὸν καθένα δὲ θὰ ἀποδοθῆ ἀπὸ τὸν δίκαιον δικαστὴν τὸ κατ' ἀξίαν. Εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.